

شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه پایدار کسب و کارها مبتنی بر اقتصاد مقاومتی با رویکرد فراترکیب

سید رسول حسینی^۱

مصطفی معصومی^۲

فاطمه قومانجانی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۱۳

تاریخ ارسال: ۱۴۰۲/۰۹/۲۰

چکیده

پیچیدگی‌های حاکم بر اقتصاد کشور و فشارهای روزافزون خارجی، تغییراتی را در سیاست‌های اقتصادی کشور طلب می‌کند تا بتوان علاوه بر فائق آمدن بر فشارهای خارجی، موجبات رشد و توسعه کشور را نیز فراهم آورد. همچنین در اسناد بالادستی و فرمایشات مقام معظم رهبری، راهبرد اقتصاد مقاومتی به‌عنوان راهکار توسعه پایدار کسب و کارها مورد تأکید می‌باشد. براین اساس، هدف این پژوهش شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه کسب و کارها مبتنی بر اقتصاد مقاومتی می‌باشد. برای این منظور، از روش شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه پایدار کسب و کارها مبتنی بر اقتصاد مقاومتی با رویکرد فراترکیب بهره گرفته شده است. این پژوهش با مرور سیستماتیک به بررسی متون پرداخته است و تعداد ۱۹۰ متن علمی معتبر در زمینه موضوعی، در بازه سال‌های ۱۳۹۳-۱۴۰۳ شناسایی و استخراج گردید و تعداد ۴۳ عنوان پژوهشی مورد استفاده قرار گرفت. پس از مطالعه و استخراج متن، کدهای کلیدی با نرم‌افزار Atlas.ti، استخراج و خوشه‌بندی گردید و در قالب مفهوم و مؤلفه‌ها تنظیم شدند.

بر اساس نتایج پژوهش، عوامل مؤثر بر توسعه پایدار کسب و کارها مبتنی بر اقتصاد مقاومتی در ۱۴ مقوله، ۴۹ دسته مفهوم و ۲۹۰ کد متمایز استخراج و طبقه‌بندی شدند. این مقوله‌ها عبارت‌اند از سیاست‌ها و قوانین، عوامل فرهنگی، عوامل سازمانی، عوامل محیط کسب و کار، اقدامات و حمایت‌های دولت، عوامل اقتصادی، عوامل مرتبط با شرکت و محصول، کارآفرینی، ویژگی‌های اقتصاد مقاومتی، تکنولوژی و زیرساخت، عوامل رقابتی، عوامل شخصی، عوامل روانی، عوامل جمعیت‌شناختی می‌باشد.

واژگان کلیدی: اقتصاد مقاومتی، توسعه کسب و کار، رویکرد فراترکیب.

^۱ دکترای مدیریت بازرگانی، گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تربت حیدریه، خراسان رضوی، ایران. نویسنده مسئول.

(Rasol.h.88@gmail.com)

^۲ کارشناسی ارشد مدیریت کارآفرینی، دانشکده کارآفرینی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. (modir.mba3@gmail.com)

^۳ استادیار، گروه ریاضی، مرکز آموزش عالی کاشمر، خراسان رضوی، ایران (f.ghomanjani@kashmar.ac.ir)

۱. مقدمه

کسب و کارها ستون فقرات اقتصادی جامعه به شمار می‌روند زیرا موجب اشتغال، تولید، صادرات، کاهش فقر، توان اقتصادی و توسعه اقتصادی می‌گردند (هداوند و همکاران، ۱۴۰۱) و نیز یکی از دغدغه‌های جوامع، توسعه اقتصادی به معنای ارتقای سطح رفاه و بهبود معیشت افراد در جوامع مختلف است (جینتینگ و همکاران^۱، ۲۰۱۹). رشد و توسعه اقتصادی یکی از اهداف هر کشور، سازمان و یا کسب و کار می‌باشد (مک کینلی^۲، ۲۰۲۳). افزایش تولید و رشد اقتصادی منجر به ایجاد فرصت‌های بیشتر و بهتر برای شکوفایی اقتصادی و ورود به عرصه‌های تازه و نو می‌گردد (سرکوییده و استرازوف^۳، ۲۰۱۹). بررسی محیط داخلی اقتصاد کشور حاکی از وجود آسیب‌هایی است که ریشه در مسائل اساسی اقتصاد داشته و تأثیر آن‌ها در حوزه‌های عمومی، اجتماعی، تجاری و خانوار قادر است در جهت خواسته دشمنان، زمینه‌های ورود چالش به فضای اقتصادی کشور و کاهش رشد اقتصادی را فراهم نماید (فلاح و همکاران، ۱۴۰۱). رشد اندک و پرنوسان اقتصادی، وابستگی اقتصاد به درآمد نفت، توزیع نابرابر ثمرات رشد اقتصادی، شکاف تکنولوژیک با دنیای پیشرفته، رقابت‌پذیری اندک اقتصادی، تخریب منابع و محیط‌زیست و بیکاری گسترده از جمله مسائل اساسی اقتصاد ایران می‌باشند (فلاح و همکاران، ۱۴۰۱).

الگویی که قادر باشد نه تنها چالش‌هایی مانند تحریم‌های اقتصادی را مدیریت و کم‌اثر نماید، بلکه از این‌گونه چالش‌ها به‌عنوان فرصتی برای سرعت‌بخشیدن به روند پیشرفت و رشد اقتصادی کشور بهره‌برداری نماید (احمدزاده شهرودی و همکاران، ۱۴۰۱). از این‌رو یکی از راهکارهای مقابله با این چالش‌ها، اقتصاد مقاومتی می‌باشد (احسانی و همکاران، ۱۴۰۰). اقتصاد مقاومتی به دنبال توسعه پایدار به‌صورت تعاملی و با تأکید بر قوت‌ها و داشته‌های درون‌زا و استفاده از فرصت‌های برون‌زا است (اسماعیلی^۴، ۲۰۲۱).

بر اساس سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، پیروی از این الگو نه تنها باعث فائق آمدن بر مشکلات اقتصادی و شکست دشمن در جنگ اقتصادی تحمیلی می‌شود، بلکه باعث دستیابی کشور به اهداف سند چشم‌انداز ۲۰ ساله نیز می‌شود (اسدی و همکاران^۵، ۲۰۱۸). در بیانی کلی، اهمیت و ضرورت به‌کارگیری اقتصاد مقاومتی در حوزه‌های مختلف به خصوص کسب و کارها را ناشی از وجود تهدیدهای پیش روی کشور از جمله تحریم‌های اقتصادی و همچنین شوک‌های اقتصادی ناشی از بحران‌های اقتصادی در جهان و نیز توجه به ظرفیت‌ها و توانایی‌های بالفعل و بالقوه کشور به منظور ایمن‌سازی کشور مربوط دانست (عالی‌پور و عنایتی، ۱۳۹۹). بدین منظور، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی باهدف تأمین رشد پویا و بهبود شاخص‌های مقاومت اقتصادی و دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست ساله، با رویکرد جهادی، انعطاف‌پذیر، فرصت‌ساز، مولد، درون‌زا، پیشرو و برون‌گرا توسط مقام معظم رهبری در ۲۹ بهمن سال ۱۳۹۲ ابلاغ گردید (منظم قلعه جوقی و همکاران، ۱۴۰۱). از طرفی، در سال‌های اخیر، شیوع پاندمی کرونا، موجب ایجاد چالش‌های فراوان و مشکلات

¹ Ginting et.al

² McKinley

³ Sarkodie & Strezov

⁴ Esmaeili

⁵ Asadi et al

متعددی برای کسب و کارها گردید و شرکت‌های زیادی به دلیل نداشتن آمادگی و عدم پایداری در برابر تکانه‌ها، عرصه را به رقبا واگذار کردند (هامونی، ۱۴۰۱). با توجه به اهمیت این موضوع و چالش‌های پیش روی شرکت‌ها، این پژوهش در نظر دارد تا با بررسی نظام‌مند ادبیات به روش فراترکیب، عوامل مؤثر بر توسعه پایدار کسب و کارها مبتنی بر اقتصاد مقاومتی را شناسایی نماید.

۲. مبانی نظری پژوهش و پیشینه پژوهش

۲-۱. مبانی نظری پژوهش

۲-۱-۱. اقتصاد مقاومتی

اقتصاد مقاومتی به عنوان یک مفهوم جدید از یک دهه پیش در گفتمان حاکمان و تصمیم‌گیرندگان کلان جمهوری اسلامی ایران مطرح شد (آقاجانی گلسفیدی و همکاران، ۱۴۰۱). اقتصاد مقاومتی در ایران اولین بار در دیدار کارآفرینان با مقام معظم رهبری در ۱۶ شهریور ۱۳۸۹ مطرح گردید (ثنائی پور، ۱۳۹۸). ایشان «اقتصاد مقاومتی» را معنا و مفهومی از کارآفرینی معرفی نمودند و برای نیاز اساسی کشور به توسعه کسب و کار و کارآفرینی نیز دو دلیل «فشار اقتصادی دشمنان» و «آمادگی کشور برای جهش» را معرفی نمودند (ملکی و همکاران، ۱۳۹۸). رویکرد اقتصادی ایران تحت عنوان «اقتصاد مقاومتی» غالباً در برابر اقتصاد تحت سیطره غرب دیده می‌شود (سیف و همکاران، ۱۳۹۹). اساس اقتصاد مقاومتی مبتنی بر مقاوم‌سازی، ترمیم ساختارها، قوانین و نهادهای فرسوده و ناکارآمد موجود اقتصادی است که با تدوین یک استراتژی عملی و کارشناسی شده و بازتعریف فلسفه وجودی نهادها و قوانین، اقدام به حذف موانع رشد و توسعه، حذف دوباره کاری و به‌نوعی هرس کردن ساختارهای اقتصادی می‌کند تا از یک بدنه چابک‌تر و هوشمندتر در مقابله با مشکلات برخوردار شود (فرد و همکاران، ۱۴۰۰). در واقع توسعه کسب و کارها به عنوان عاملی مهم و تأثیرگذار در اقتصاد مقاومتی، باید مورد توجه قرار گیرد (آذرلی و کهیاری حقیقت، ۱۴۰۰). در نهایت، هدف اصلی شکل‌گیری اقدامات مرتبط با اقتصاد مقاومتی کسب و کارها، رشد و توسعه در ابعاد ملی، منطقه‌ای و جهانی است (ارشدی و همکاران، ۱۴۰۰).

برای دستیابی به چنین اقتصادی لازم است نگاه بلندمدت به سیاست‌های اقتصادی وجود داشته باشد و زیرساخت‌های اقتصاد به گونه‌ای طراحی شود تا چارچوب کلی اقتصاد در برابر انواع نامالایمات تقویت شود (فلاح و همکاران، ۱۴۰۱). همچنین باید با توجه به شرایط جاری اقتصاد کشور و تحریم‌های بین‌المللی تحمیل شده، سیاست‌های خاص و گاهی متفاوت با شرایط عادی در پیش گرفته شود (حکمت پور و همکاران، ۱۳۹۹). اقتصاد مقاومتی به معنی تشخیص حوزه‌های فشار و تلاش برای کنترل و بی‌اثر کردن آن‌ها و تبدیل این فشارها به فرصت است. همچنین برای رسیدن به اقتصاد مقاومتی باید وابستگی‌های خارجی کاهش یابد و بر تولید داخلی کشور و تلاش برای خوداتکایی تأکید شود (قویدل سدهی و همکاران، ۱۳۹۷).

۲-۱-۲. توسعه پایدار کسب و کار

کمیسیون جهانی محیطزیست و توسعه، پایداری کسب و کار را تأمین نیازهای فعلی بدون به خطر انداختن توانایی نسل بعدی در تأمین نیازهای خود تعریف می کند (عودا و همکاران^۱، ۲۰۱۸)

پایداری کسب و کار، توانایی حفظ یا توسعه عملکرد در بلندمدت و نتیجه تداوم رضایت ذینفعان سازمان در طول زمان است. پایداری کسب و کار یکی از مولفه‌های بااهمیت و کلیدی جهت نفوذ در استراتژی‌های شرکت برای متناسب ساختن عملیات در راستای موفقیت بلندمدت در بازار رقابتی است. اغلب تعاریف ارائه شده از پایداری کسب و کار، بر روی تنظیمات صنعتی و محیط‌های سازمان و بازار که بر اثربخشی و مشروعیت اقدامات پایداری تأثیرگذار هستند مطابقت دارد؛ لذا پایداری کسب و کار، به پیگیری و دستیابی به کامیابی در سازمان در زمینه محیط خارجی قابل تعریف است. علاوه بر این، پایداری کسب و کار به عنوان حالتی که در آن نیازهای ذینفعان مستقیم و غیرمستقیم کسب و کار برآورده شده، بدون اینکه توانایی کسب و کار برای برآوردن نیازهای سهامداران آینده تحت تأثیر قرار می گیرد تعریف شده است (کاپیتو و همکاران^۲، ۲۰۱۷)

۲-۱-۳. توسعه کارآفرینی

کارآفرینی از مفاهیم به نسبت تازه و رو به گسترش است که در مقایسه با علم اقتصاد، مدیریت، جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، و دیگر موضوع‌های مرتبط با این موضوع قدمتی بسیار کوتاه دارد (خاجویی نسب کرانی، ۲۰۱۸). کارآفرینی پدیده‌ای راهبردی قلمداد می شود که به مثابه نیروی هدایت کننده تحول مدیریت محسوب می شود. عوامل اثرگذار بر توسعه کارآفرینی را می توان از چندین بعد مورد تحلیل و بررسی قرار داد و در این میان نقش محوری دولت در تدوین و اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه‌ای در کشور ایران و ضرورت رشد سریع و هم‌نوا شدن با تغییر و تحولات روزافزون فناوری و استفاده از آن در امر مهم توسعه کارآفرینی دارای اهمیت فراوان است (فلاح حقیقی و همکاران، ۱۳۹۶). با این حال ادبیات توسعه کارآفرینی به سه گروه تقسیم شده است: مطالعات تأثیر عوامل فردی بر موفقیت کارآفرینانه، مطالعات تأثیر عوامل محیطی بر موفقیت کارآفرینانه و عملکرد کارآفرینی و مطالعات تأثیر فاکتورهای فردی و محیطی بر توسعه کارآفرینی (کردحیدری و همکاران، ۱۳۹۸).

۲-۲. پیشینه پژوهش

کیتسوس و همکاران^۳ (۲۰۲۳) پژوهشی با عنوان «تعبیه صنعتی و مقاومت اقتصادی منطقه‌ای در اروپا» انجام دادند. این مطالعه نقش تعبیه صنعتی بر مقاومت منطقه‌ای (تفاوت بین اشتغال قبل و بعد از بحران) را در رکود بزرگ سال ۲۰۰۸ در اتحادیه اروپا و انگلستان بررسی می کند. این مطالعه از جداول ورودی-ستانده منطقه‌ای برای تقریب تعبیه اقتصادهای محلی استفاده می نماید و از اثرات ثابت و رگرسیون‌های کمی برای آزمایش رابطه آن با مقاومت منطقه‌ای بین سال‌های ۲۰۰۸ و ۲۰۱۱ استفاده می کند. نتایج نشان داد که در

¹ Oudah et al

² Caputo et al

³ Kitsos et al

طول دوره رکود اقتصادی، صنایع منطقه ای ترجیح دادند که ورودی را نسبت به بازارهای تولید تغییر دهند. علاوه بر این، تعبیه یک رابطه منحنی با مقاومت منطقه ای دارد که در توزیع عملکرد مقاومت منطقه ای متفاوت است. در نهایت، در سطح صنعت، تعبیه منطقه‌ای برای مقاومت تولید و خدمات مالی و تجاری مهم می باشد، و تعبیه بخشی برای مقاومت ساختمان‌ها و عمده‌فروشی، خرده‌فروشی و فناوری اطلاعات مهم‌تر می داند.

نیتا و سویانا^۱ (۲۰۲۱) پژوهشی با عنوان «عوامل تعیین‌کننده مقاومت و پایداری کسب‌وکار در زمان شیوع کووید-۱۹ در روستای کدونگان، منطقه بادونگ» انجام دادند. این مطالعه از تحلیل توصیفی استفاده می‌کند و از تحلیل معادلات ساختاری استفاده می‌کند. نتایج تحلیل نشان می‌دهد که (۱) سرمایه اقتصادی، سرمایه انسانی و سرمایه اجتماعی تأثیر مثبت و معناداری بر تاب‌آوری کسب و کار آشپزی غذاهای دریایی در روستای کدونگان دارد. (۲) سرمایه اقتصادی و سرمایه انسانی بر پایداری کسب و کار آشپزی غذاهای دریایی در روستای کدونگان تأثیر مثبت دارد، اما سرمایه اجتماعی تأثیر معناداری بر پایداری کسب و کار ندارد. (۳) سرمایه انسانی و سرمایه اجتماعی از طریق انعطاف‌پذیری کسب و کار بر پایداری کسب و کار تأثیر غیرمستقیم دارند، اما سرمایه اقتصادی به طور غیرمستقیم بر پایداری کسب و کار آشپزی غذاهای دریایی در روستای کدونگان تأثیر نمی‌گذارد.

دانا^۲ (۲۰۲۰) پژوهشی با عنوان «بومی‌سازی اقتصاد به عنوان یک پاسخ مقاومتی: کمکی به بحث «اقتصاد مقاومتی» در سرزمین‌های اشغالی فلسطین» انجام دادند. این مقاله به دنبال کمک به تقویت درک از اقتصاد مقاومتی است که رابطه متقابل بین اقتصاد، سیاست و جامعه را در زمینه‌ای که با فعل و انفعال سرکوب‌گر استعمار و نئولیبرالیسم مشخص می‌شود، در نظر می‌گیرد. در نهایت، مقاله به طور انتقادی با بحث در مورد مرکزیت فعالیت کشاورزی در اقتصاد مقاومتی درگیر می‌شود.

وانگ و همکاران^۳ (۲۰۱۹) پژوهشی با عنوان «کوچ دیجیتال و اقتصاد بازار: مقاومت و انطباق» انجام دادند. این مقاله، ادبیاتی را در مورد نقش پیچیده‌کننده فناوری در اقتصاد بازار در طول تاریخ ترکیب می‌کند تا یک چارچوب تحقیقاتی برای مطالعه تجربی کوچ‌نشینی دیجیتال و اقتصاد بازار ایجاد شود. نتایج حاکی از ظهور پنج گرایش در زمینه کوچ دیجیتال در اقتصاد بازار می‌باشد: مصرف خلاق مشارکتی، کار خود محور و خود انضباط، تجسم مجدد، اکتشاف بین‌قضایی و تابعیت غیرقانونی.

افکنده^۴ (۲۰۱۶) پژوهشی با عنوان «توسعه بورس: زمینه سازی برای دستیابی به اقتصاد مقاومتی» انجام دادند. این مطالعه توصیفی-همبستگی با هدف بررسی تأثیر افزایش گردش مالی بورس بر از بین رفتن اقتصاد بازار محور ایران که منجر به شکل‌گیری اقتصاد مقاومتی می‌شود، انجام شد. بدین منظور از آمارهای به دست آمده از بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول در سال‌های ۲۰۰۶ و ۲۰۰۹ به عنوان نمونه آماری استفاده

¹ Nita & Suyana

² Dana

³ Wang et al

⁴ Afkandeh

گردید. نتایج حاکی از آن است که افزایش گردش مالی بورس ایران بر نقش حیاتی بخش خصوصی در گسترش فرصت‌های اقتصاد کشور تأکید دارد و زمینه را برای تحقق اقتصاد مقاومتی از طریق افزایش تولید داخلی فراهم می‌کند.

رنجبر فلاح و فتاحی (۱۴۰۳) پژوهشی با عنوان «راهکارهای توسعه سرمایه‌گذاری در کسب و کارهای نوپا در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی و دفاع اقتصادی» انجام دادند. الگوی به‌دست‌آمده از این پژوهش نشان می‌دهد مقوله اصلی که فصل مشترک کسب و کارهای نوپا و اقتصاد مقاومتی است، گرایش به اقتصاد دانش‌بنیان است. در این میان عوامل علی مؤثر در این فرایند شامل مؤلفه‌های ذهنیت صاحب کسب و کار، نگاه به داخل، الگوی ارزش‌گرا، ریسک‌پذیری و کار تیمی، عوامل محیطی شامل دولت، رسانه، دانشگاه و محیط اجتماعی، عوامل واسطه‌ای یا زمینه‌ای شامل شبکه‌سازی، فرهنگ، نهاد های حاکمیتی، سرمایه انسانی، نظام آموزشی و سرمایه اجتماعی، راهبردها و اقدامات شامل تأمین مالی، مشاوره مدیریتی، شتاب‌دهنده‌ها، قصد کارآفرینانه و بهره‌وری است که منجر به خلق ارزش اقتصادی و دفاعی و همچنین افزایش تاب‌آوری اقتصادی می‌شود.

بیگی و همکاران (۱۴۰۲) پژوهشی تحت عنوان «طراحی مدل حکمرانی شرکت‌های دولتی در چارچوب سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی» با روش آمیخته انجام دادند. یافته‌های پژوهش حاکی از این است که مدل حکمرانی شرکتی مبتنی بر سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، بایستی بر مبنای چهار ویژگی انطباق‌پذیری، عدالت مشارکت‌محور، فسادزدایی و سلامت و مدیریت جهادی طراحی شود. در ادامه تحلیل ادبیات نظری و مصاحبه‌های انجام‌شده، ۱۰۳ مفهوم در راستای الزامات تحقق این ویژگی‌ها شناسایی شد که در قالب ۲۲ تم فرعی انتزاع یافت.

منظم قلعه جوقی و همکاران (۱۴۰۱) پژوهشی باهدف تحلیل استراتژیک گفتمان‌سازی اقتصاد مقاومتی با تأکید بر نقش شبکه‌های اجتماعی نوین انجام دادند. یافته‌های پژوهش نشان داد که استراتژی مناسب برای گفتمان‌سازی اقتصاد مقاومتی با استفاده از شبکه‌های اجتماعی باید با تمرکز بر استفاده بهینه از فرصت‌های موجود بر تقویت هرچه بیشتر نقاط قوت و کمینه‌سازی نقاط ضعف داخلی تأکید نماید. همچنین تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفتمان‌سازی آن بویژه در محیط‌های علمی، آموزشی و رسانه‌ای و تبدیل آن به گفتمان فراگیر و رایج ملی بهترین راهکار در عملیاتی ساختن این هدف است.

فلاح و همکاران (۱۴۰۱) پژوهشی با عنوان «بررسی پیش شرط‌های اجرای موفق اقتصاد مقاومتی صنعت نفت» به انجام رساندند. یافته‌ها نشان می‌دهد «توانمندسازی تسهییل‌گرانه» و «ظرفیت‌سازی حمایتی» به همراه تعاملات هم‌آفرینانه در قالب «هم‌افزایی پویا» منجر به «اقدامات مقاومتی چندگانه» شده که در رفع چالش‌های پیاده‌سازی اقتصاد مقاومتی و در نتیجه اجرای موفق آن در صنعت نفت مؤثر است.

هداوند و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی باهدف طراحی مدل توسعه کسب و کار کوچک و متوسط با تأکید بر نقش اقتصاد مقاومتی در استان لرستان انجام دادند و از روش تحقیق کیفی به شیوه نظریه داده‌بنیاد ساختارمند بهره بردند. یافته‌ها نشانگر آن بود که مقوله اصلی که به توسعه کسب و کار کوچک و متوسط در استان لرستان منجر می‌شود، طرح توسعه مقاومتی است. در این میان عوامل علی مؤثر در این فرایند شامل مؤلفه‌های شرایط

دسترسی و برنامه‌ریزی؛ عوامل زمینه‌ای شامل بهبود فضای کسب‌وکار؛ عوامل مداخله‌گر شامل مولفه‌های موانع و عوامل راهبردی نیز شامل مولفه‌های به‌کارگیری اقتصاد مقاومتی می‌شود.

ارشدی و همکاران (۱۴۰۰) تحقیقی با عنوان «فراتحلیل مطالعات اقتصاد مقاومتی در ایران: شناسایی عوامل مؤثر بر استحکام ساخت درونی سازمان برابر تکانه‌ها» انجام دادند. این پژوهش عوامل و موانع شناسایی شده و زیرمولفه‌های آن‌ها را در سه زمان پیش از اجرا، میان اجرا و پس از اجرا به‌عنوان متغیر قابل رصد در جهت سنجش مقاوم‌پذیری سازمان در برابر تکانه‌ها معرفی کرده است.

۳. روش شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر ماهیت از نوع کیفی، و از لحاظ هدف از نوع کاربردی است. پژوهش حاضر باهدف عوامل مؤثر بر توسعه پایدار کسب‌وکارها مبتنی بر اقتصاد مقاومتی با روش فراترکیب به بررسی مقالات در حوزه موضوعی موردنظر می‌پردازد.

جامعه آماری این پژوهش مقالات معتبر مرتبط بین سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۳ است. روش به کار گرفته شده در این پژوهش فراترکیب می‌باشد. روش فراترکیب نوعی مطالعه کیفی است که با بررسی اطلاعات و یافته‌های استخراج شده از دیگر مطالعات نسبت به ایجاد نگرش سیستمی برای محققان اقدام می‌کنند و به کشف موضوعات و استعاره‌های جدید و اساسی می‌پردازد. بنابراین، روش فراترکیب یک روش تحقیق اکتشافی برای ایجاد و استخراج یک چارچوب مرجع مشترک برای نتایج پژوهش‌های گذشته است که دانش جاری را ارتقا داده و دید جامع و گسترده‌ای را نسبت به مسائل پدید می‌آورد. در این پژوهش از روش هفت‌مرحله‌ای ساندلوفسکی و باروسو (۲۰۰۷) برای اجرای فراترکیب استفاده می‌شود؛ چرا که این روش پرکاربردترین روش اجرای فراترکیب در پژوهش‌های دانشگاهی در سالیان اخیر بوده است. مراحل این روش در شکل زیر مشخص است (سندلوفسکی و باروسو، ۲۰۰۷):

شکل شماره (۱) مراحل روش فراترکیب
منبع: یافته های پژوهش

۴. تجزیه و تحلیل داده ها و یافته های پژوهش

گام یک (تنظیم سؤال های پژوهش): نخستین گام فراترکیب تنظیم پرسش های پژوهش است. نخستین سؤال برای شروع فراترکیب «چه چیزی» است. همچنین می توان سؤالاتی را با مضمون چه؟ چه وقت؟ چه کسی؟ و چگونه؟ مطرح کرد که در جدول ذیل قابل ذکر شده است:

جدول شماره (۱) سوالات پژوهش

پارامترها	تنظیم سؤال
چه چیزی (سؤال مورد مطالعه)	عوامل مؤثر بر توسعه کسب و کارهای مبتنی بر اقتصاد مقاومتی کدام اند؟
چه کسی؟ (جامعه مورد مطالعه)	در این پژوهش از چندین پایگاه و موتور جستجو بهره گرفته شده است (SID, Google Scholar, Noormags, Civilica, Magiran).
چه وقت؟ (محدودیت زمانی)	مقالات مطالعه شده در بازه زمانی ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۳ می باشد.
چگونه؟ (روش فراهم آوردن اطلاعات)	برای گردآوری داده ها از پژوهش های صورت گرفته با روش های علمی (کیفی، کمی و آمیخته) در حوزه توسعه کسب و کارهای مبتنی بر اقتصاد مقاومتی استفاده شده است. برای تحلیل مقالات و منابع از روش فراترکیب بهره گرفته شده است.

منبع: یافته های پژوهش

گام دوم (بررسی نظام مند متون): در این مرحله از پژوهش، به جستجوی نظام مند مطالعات منتشر شده در پایگاه های مختلف پرداخته می شود. در این راستا پژوهشگر کلمات کلیدی مناسب و مرتبط با پژوهش

را انتخاب می‌کند و به شناسایی دقیق و منظم مقالات مرتبط با کلیدواژه‌های مطرح شده در پایگاه‌های علمی نظیر SID, Google scholar, Noormags, civilica, magiran می‌پردازد. کلمات کلیدی مرتبط با پژوهش در جدول زیر مطرح گردیده است.

جدول شماره (۳) کلیدواژه‌های جستجو

فارسی	انگلیسی
اقتصاد مقاومتی	Resistive Economics
توسعه کسب و کارها	Business Development
دفاع اقتصادی	Economic defense
راهبردهای مقاومت کسب و کارها	Strategies for Business Resilience
جهاد اقتصادی	Economic Jihad
مردمی‌سازی اقتصاد	Economic Empowerment of the People
حمایت از کسب و کار و سرمایه	Support for Businesses and Investment

منبع: یافته‌های پژوهش

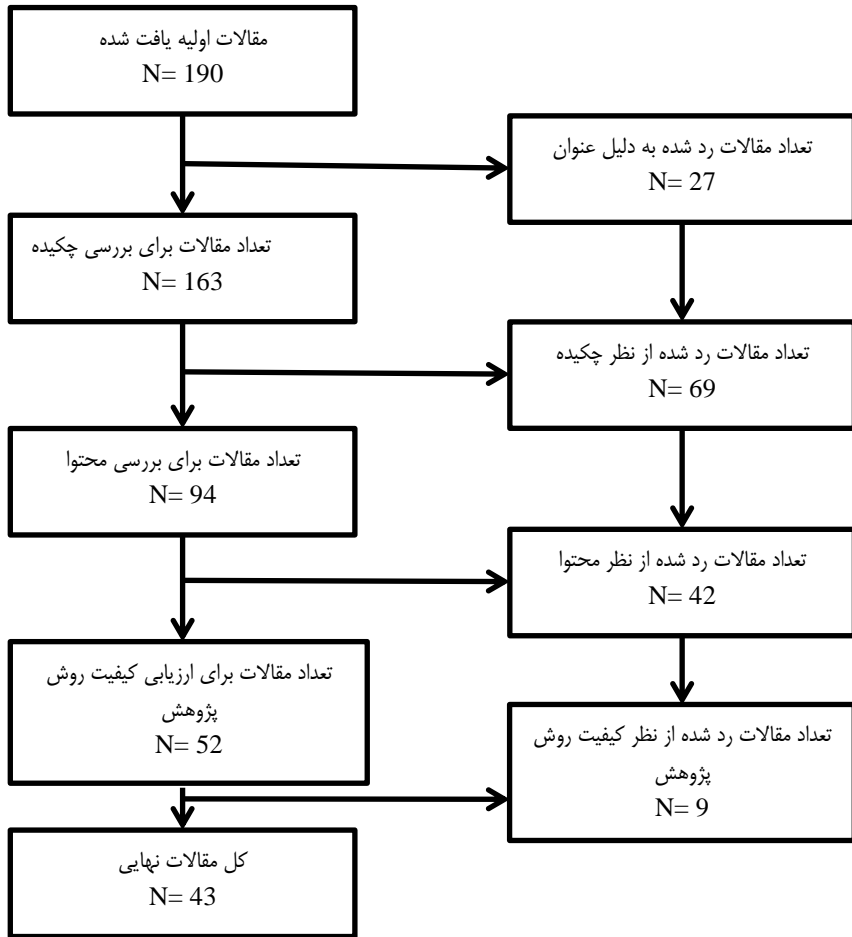
گام سوم (انتخاب منابع مناسب): پس از استخراج مقالات متناسب با موضوع پژوهش و با بهره‌گیری از کلیدواژه‌های تعیین شده، به تعیین معیارهای ورود و خروج نسبت به مقالات اقدام می‌شود تا مقالاتی که شرایط لازم را ندارند از فرآیند بررسی حذف شوند. در جدول زیر معیارهای ورود و خروج مقالات ذکر شده است:

جدول شماره (۳) معیارهای ورود و خروج مقالات

معیار پذیرش	معیار عدم‌پذیرش	
تمامی مقالات علمی - پژوهشی مجلات داخلی مرتبط با توسعه کسب و کارها مبتنی بر اقتصاد مقاومتی	کتب، گزارش‌ها، سایت‌های شخصی، و نظرات شخصی	نوع مطالعات
مقالاتی که با روش‌های علمی (روش‌های کیفی، کمی، و آمیخته) به بررسی موضوع پرداخته‌اند.	روش تحقیقات آزمایشی و غیرعلمی	روش‌شناسی مطالعات
اقتصاد مقاومتی، توسعه کسب و کارها، مردمی‌سازی اقتصاد، حمایت از کسب و کار و سرمایه، راهبردهای مقاومت کسب و کارها	نداشتن ارتباط با معیارها	حوزه مطالعاتی

منبع: یافته‌های پژوهش

باتوجه به معیارهای فوق، به بررسی مقالات پرداخته می‌شود. فرآیند بررسی مقالات در این پژوهش در نمودار ذیل آورده شده است:

شکل شماره (۲) نمودار فرایند پالایش مقالات
منبع: یافته های پژوهش

گام چهارم (استخراج نتایج): در این مرحله از فراترکیب، اطلاعات هر مقاله بر اساس نام و نام خانوادگی نویسنده، به همراه سال انتشار و همچنین اجزای شناسایی شده در هر مقاله طبقه‌بندی شده‌اند. نتایج به‌دست‌آمده از این مرحله در جدول (۴) نشان داده شده است.

جدول شماره (۴) عوامل مؤثر بر توسعه کسب و کارها مبتنی بر اقتصاد مقاومتی مستخرج از منابع منتخب

نویسندگان	سال	عنوان پژوهش	مولفه‌های شناسایی شده
فشاری و پورغفار	۱۳۹۳	بررسی و تبیین الگوی اقتصاد مقاومتی در اقتصاد ایران	حمایت از تولید ملی، تدوین قوانین پایدار در حمایت از اقتصاد مقاومتی، توجه به نخبگان، استفاده از فناوری و تکنولوژی‌های نوین، تثبیت شدت نوسانات نرخ ارز، افزایش سطح اشتغال، تثبیت سطح عمومی قیمت‌ها، ارتقا سهم بخش خصوصی در اقتصاد، مدیریت مصرف، دوری از تجملات، ترجیح مصرف کالای داخلی بر کالای خارجی
عباس‌آباد عربی و همکاران	۱۳۹۳	مدل مفهومی اقتصاد مقاومتی با تأکید بر الگوی چابکی سازمان‌ها	اغنا مشتریان، تعامل، تسلط بر تغییرات و عدم اطمینان، توجه به مهارت‌ها
اسدی	۱۳۹۳	نظام اقتصاد اسلامی الگویی کامل برای اقتصاد مقاومتی	اداره علمی اقتصاد کسب و کار، کنترل بحران‌ها، توجه به تولید ملی پایدار، مردمی‌سازی اقتصاد، ترویج فرهنگ اقتصاد مقاومتی
کامفیروزی و همکاران	۱۳۹۴	بررسی نقش عوامل در اقتصاد بدون نفت در الگوی اقتصاد مقاومتی	فرهنگ‌سازی، سرمایه‌گذاری و گسترش تولید داخلی، سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها، مصرف محصولات داخلی، کیفیت، توجه به اقتصاد بدون نفت، اشتغال و کارآفرینی، مبارزه با مفسدات اقتصادی و امنیت اقتصادی
فراهانی فرد و غفاری	۱۳۹۵	تبیین رویکرد جهادی در اقتصاد مقاومتی از دیدگاه رهبر معظم انقلاب	رونق تولید ملی، اصلاح الگوی مصرف، برطرف کردن مشکلات اقتصاد، توجه به اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، تکیه بر نیروهای درونی و ذاتی، توجه به تحریم‌ها، توجه به تجربه‌های موفق تاریخی
محسنی زنوزی و صادق‌وند	۱۳۹۶	تأثیر شاخص‌های منتخب اقتصاد مقاومتی بر رشد اقتصادی ایران	اصلاح الگوی مصرف، کاهش وابستگی به درآمد نفت، مردم‌محوری اقتصاد، افزایش تولید داخلی و رشد اقتصادی
لطفی و همکاران	۱۳۹۶	شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر تحقق اقتصاد مقاومتی در بخش صنعت استان آذربایجان غربی	بهبود فضای کسب و کار، توسعه کارآفرینی، توانمندسازی واحدهای صنعتی و عوامل فرهنگی
خزائیل و رنجبر فالاح	۱۳۹۶	بررسی نقش اقتصاد مقاومتی در صنعت دفاعی با تأکید بر توسعه فناوری	محدودیت منابع، تنوع فناوری‌های مورد نیاز، سرعت تغییر فناوری‌ها، امنیت سرمایه‌گذاری، تحریک تقاضای محصولات شرکت‌های دانش‌بنیان
گرمرودی ثابت	۱۳۹۶	نقش کارآفرینی در اقتصاد مقاومتی	توجه به کارآفرین، تسهیلات مناسب، خلاقیت، ابتکار و نوآوری
امیری و بارانی بیرانوند	۱۳۹۶	بررسی محیط کسب و کار در چارچوب اقتصاد مقاومتی:	حکمرانی خوب، رشد اقتصادی، محیط کسب و کار، آزادی اقتصادی، مخارج دولت، رشد جمعیت، شاخص

نویسندگان	سال	عنوان پژوهش	مولفه‌های شناسایی شده
		مطالعه موردی کشورهای حوزه سند چشم‌انداز	فلاکت اقتصادی، رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی
کشتی آرای و همکاران	۱۳۹۷	جامعه‌شناسی مولفه‌های اقتصاد مقاومتی برای طراحی در برنامه درسی آموزش و پرورش ایران	اصلاح الگوی مصرف، تکیه بر ظرفیت‌های داخلی، دانش‌محوری، فساد ستیزی، تأمین امنیت اقلام راهبردی، خودکفایی، مردم‌محوری
قویدل سدهی و همکاران	۱۳۹۷	آثار رویکرد الگوی اقتصاد مقاومتی در بخش کشاورزی	رشد بهره‌وری، امنیت غذایی، اصلاح الگوی مصرف، دانش‌بنیان کردن، تنوع صادرات، توجه به خودکفایی، درون‌گرایی، توجه به تحریم‌ها و شرایط سیاسی، قانون و مقررات داخلی
عاقلی و عزتی	۱۳۹۷	بررسی عملکرد ایران درباره ابعاد نه‌گانه اقتصاد مقاومتی در مقایسه با شاخص‌های متناظر در کشورهای منتخب منا و اکو	عدالت‌محوری، درون‌زایی، پایداری زیست‌محیطی، امنیت غذایی، قدرت اقتصادی، برون‌گرایی، دانش‌بنیان، مردم‌سالاری، سرمایه اجتماعی
گلی و همکاران	۱۳۹۷	عوامل مؤثر بر صادرات صنعتی ایران در راستای اقتصاد مقاومتی	تعامل با مشتریان، ارتقا کیفیت، رقابت‌پذیری در تولید، گسترش تسهیل تولید و صادرات کالا، حمایت همه‌جانبه از صادرات، پشتیبانی از بازار داخلی
احمدی بنی و همکاران	۱۳۹۸	بررسی اقتصاد مقاومتی در پرتو اصل آزادی کسب و کار	پویایی در اقتصاد کشور و بهبود شاخص هائیس کلان، توانایی مقاومت در برابر عوامل تهدیدها، تکیه بر ظرفیت‌های داخلی، رویکرد جهادی، مردم‌محوری، امنیت اقلام راهبردی، کاهش وابستگی به نفت، اصلاح الگوی مصرف، فساد ستیزی و شفاف‌سازی، دانش‌محوری
ملکی و همکاران	۱۳۹۸	کاوش الگوی کارآفرینی دانش‌بنیان در چارچوب مفهومی اقتصاد مقاومتی	وجود جنگ اقتصادی و تحریم، انگیزه مقاومت‌سازی اقتصاد، تشکیل اتاق جنگ اقتصادی، رویکرد علمی و دانشی در همه ابعاد و مراحل کارآفرینی، تأکیدات مقام معظم رهبری، تقویت اقتصاد ملی
ثنائی پور	۱۳۹۸	توسعه کارآفرینی در چارچوب گفتمان اقتصاد مقاومتی: رویکردی فراترکیب	توسعه هنجارهای فرهنگی - اجتماعی کارآفرینی ارزش‌مدار، بهبود فضای راه‌اندازی کسب و کار، حمایت‌های مالی برای راه‌اندازی کسب و کار، حمایت‌های قانونی برای راه‌اندازی کسب و کار، توانمندسازی کارآفرینان نوآور
صادقی شریف و همکاران	۱۳۹۸	تحلیل تاب‌آوری اقتصادی بانکداری ایران در چارچوب سیاست‌های اقتصاد مقاومتی	ثبات مدیریتی، ثبات نقدینگی، نرخ تورم، نرخ سود سپرده بانک‌ها، نرخ ارز

نویسندگان	سال	عنوان پژوهش	مؤلفه‌های شناسایی شده
یوسفی و موسوی‌نژاد	۱۳۹۸	نقش و جایگاه رشد اقتصادی در الگوی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران	شرایط کسب‌وکار، عقب‌ماندگی یا توسعه فنی و تکنولوژیکی تولید، تحرک و رقابت‌پذیری تولید، ساختار اقتصاد دانش‌بنیان، بهره‌وری عوامل تولید، شرایط نهاد بازار، نوع سرمایه‌گذاری و فعالیت شرکت در نهادهای پولی و مالی
فیضیان و رنجبریان	۱۳۹۹	شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی	عوامل اقتصادی، عوامل سیاسی، عوامل اجتماعی، عوامل هماهنگی، نهادهای نظارتی و قضایی، عوامل فرهنگی، عوامل اداری، عوامل مدیریتی و عوامل قوانین، مقررات و دستورالعمل‌ها
سیف و همکاران	۱۳۹۹	راهبردهای بهبود محیط کسب‌وکار مؤثر بر توسعه سرمایه‌گذاری با تأکید بر اقتصاد مقاومتی	توجه به سرمایه‌گذاری خارجی با ایجاد مشوق، توسعه مناطق آزاد و ویژه اقتصادی، دیپلماسی اقتصادی، به‌کارگیری و جذب نخبگان، تأمین امنیت شغلی و سرمایه، توجه و حمایت از بخش خصوصی، فرهنگ‌سازی در سازمان‌ها، اصلاح قوانین دست‌وپاگیر و موازی، توانمندسازی بخش خصوصی با یارانه و مشوق‌های مختلف، تدوین نقشه راه با بهره‌گیری از تجارب سایر کشورها، تنش‌زدایی و اعتمادسازی با محیط خارجی، توسعه زیرساخت‌های کسب‌وکار، توجه به تغییرات نرخ ارز و تورم
عالی‌پور و عنایتی	۱۳۹۹	طراحی مدل آینده بازار کار در افق ۱۴۰۴ با رویکرد مدیریت جهادی و اقتصاد مقاومتی	حمایت از سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، توسعه مهارت با افزایش تحصیلات، جلوگیری از هجوم واردات، جلوگیری از توسعه فرهنگ مصرف‌گرایی، حرکت به سمت مکانیزه‌شدن، حمایت سرمایه‌گذاری، ایجاد شهرک‌های صنعتی، توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان، نیازسنجی آموزشی
حکمت‌پور و همکاران	۱۳۹۹	طراحی الگوی به‌کارگیری ظرفیت صنایع فرهنگی در اقتصاد مقاومتی	حمایت از تولید ملی، اشتغال پایدار، کاهش وابستگی به نفت و گسترش صادرات غیرنفتی، مردمی کردن اقتصاد، کاهش آسیب‌پذیری در برابر تهدیدات داخلی و خارجی، گفت‌وگوهای سازنده اقتصادی، تولید محصولات با رویکرد اقتصاد مقاومتی، ترویج فرهنگ همت مضاعف و کار مضاعف
قاسمی و رجایی رامشه	۱۳۹۹	مؤلفه‌ها، معیارها و شاخص‌های مردم‌محوری در اقتصاد مقاومتی	تصمیم‌گیری و اراده مردم، سرمایه‌گذاری مردمی، مدیریت مردمی نگاه‌های اقتصادی، سهولت حضور مردمی، تمایل به کسب‌وکار خصوصی، عدالت تخصیصی و توزیعی در بین مردم

نویسندگان	سال	عنوان پژوهش	موفقه‌های شناسایی شده
رنجبر فلاح و فتاحی	۱۳۹۹	نقش کسب و کارهای نوپا در اقتصاد مقاومتی و دفاع اقتصادی	شناخت نیازها، خلق ایده، اشتراک ایده، تأمین سرمایه‌گذاری، جذب مشتری، اصلاح امور اداری، بازتعریف برنامه‌ها متناسب با اقتصاد مقاومتی، سیاست‌های اقتصادی، دید اجتماعی در زمینه اقتصاد مقاومتی، حمایت از تولیدات داخلی، خوداتکایی شرکت‌ها، توسعه صادرات
کیان مهر و همکاران	۱۳۹۹	شناسایی مولفه‌های اقتصاد مقاومتی مؤثر بر بازاریابی استراتژیک در صنعت هتل‌داری	بهره‌وری نیروی انسانی، رهبری، مناسب‌سازی فرهنگ، مناسب‌سازی ساختار، مشتری‌مداری
موسی لارنصرآبادی و هاشمی دیزج	۱۴۰۰	عوامل مؤثر بر به‌کارگیری شاخص‌های اقتصاد مقاومتی در نظام بانکی ایران	عوامل فردی (روحیه جهادی، تعهد، مطالعه و سطح تحصیلات کارکنان)، عوامل درون‌سازمانی (شفافیت، فساد مالی، خلاقیت، سیستم اعتبارسنجی، دیجیتال‌سازی)، عوامل برون‌سازمانی (فضای رقابت، هماهنگی نهادها و بازارهای اقتصادی، ثبات نرخ ارز در کشور)
رستگار و همکاران	۱۴۰۰	تحلیل بهره‌وری نیروی انسانی در بخش صنعت با رویکرد اقتصاد مقاومتی	عوامل فردی، عوامل مدیریتی، عوامل ساختاری، عوامل فنی، عوامل رقابتی
ارشدی و همکاران	۱۴۰۰	فرا تحلیل مطالعات اقتصاد مقاومتی در ایران: شناسایی عوامل مؤثر بر استحکام ساخت درونی سازمان برابر تکان‌ها	عوامل شناختی و ادراکی جهت همگرا کردن نیروهای سازمان، چپش نیروهای سازمان در پست‌های حساس، توانمندی بهره‌گیری از ابزارهای اطلاعاتی و ارتباطاتی سازمان، قوانین و مقررات سازمانی، تمرکززدایی و تنوع‌بخشی در جذب منابع و سرمایه‌های سازمان، نخبه‌گزینی، توجه به بهره‌وری، توجه به جانشین‌پروری در سازمان، ثبات مدیریتی، توانمندسازی نیروهای فعال، عدالت سازمانی و بین‌سازمانی، فساد ستیزی، استفاده مناسب از تشویق و تنبیه نیروها، ایجاد انگیزه در کارکنان، اعتمادسازی در مشتریان، شفاف‌سازی و اعتمادسازی آمار و اطلاعات از طریق آنلاین‌سازی، ذخیره و تحلیل آمار مشتریان و کارکنان سازمان، به‌روزرسانی مناسب اطلاعات سامانه‌ها، کیفیت خدمات ارائه شده، یکپارچه‌سازی عملکرد کارکنان و جلوگیری از عمل کردن جزیره‌ای بخش‌ها، توجه به نظر مشتری، بودجه‌بندی متناسب با مقاوم‌سازی اقتصاد سازمان، انجام امور بر اساس برنامه‌ریزی، حذف امور و نیازهای کاذب سازمان، بیمه کردن دارایی‌ها و منابع انسانی،

نویسندگان	سال	عنوان پژوهش	مولفه‌های شناسایی شده
			نوسازی فنی و تکنولوژیکی زیرساخت‌ها، ترمیم زیرساخت‌های معیوب سازمان، کاهش وابستگی به رقبا و خارج در نیازهای اساسی، تعامل سازنده با تأمین‌کنندگان راهبردی، بهبود ارتباط با مشتریان، کاهش بروکراسی سازمان، بازخوردگیری از فعالیت‌های اقتصادی و عملکردها، احساس امنیت در کارکنان
هاشمی خواه و افشانی	۱۴۰۰	بازنمایی مولفه‌های اقتصاد مقاومتی در تبلیغات بازرگانی استان فارس	کیفیت و دوام کالا، ابتکار و نوآوری محصول، توجه به رضایت مشتری، اقتناع‌سازی جامعه در خصوص کالا، ارائه ارزش محصول یا خدمت، توجه به اسناد بالادستی
شیخی ده و آبادی و همکاران	۱۴۰۰	معیارها و شاخص‌های تولید در اقتصاد مقاومتی جهت سنجش تولید	شاخص درون‌زایی و برون‌گرایی، هزینه تولید، بهره‌وری نیروی انسانی، ارزش کالای تولیدی
آذری و کهباری حقیقت	۱۴۰۰	ارائه الگوی هوشمندی راهبردی کسب‌وکارهای نوپا همسو با اقتصاد مقاومتی	عوامل کسب‌وکار (منابع انسانی، مدیریتی، مالی، اطلاعاتی، ساختاری، فرهنگی، فرایندهای سازمانی)، عوامل بیرونی یا رقابتی (بازار، هوشمندی در قبال رقبا، هوشمندی در تأمین، عوامل سیاسی، عوامل قانونی، عوامل اقتصادی، عوامل اجتماعی، عوامل فناوری، عوامل زیست‌محیطی، هوشمندی بین‌المللی)
فرد و همکاران	۱۴۰۰	طراحی مدل توسعه کارآفرینی دیجیتال در شرکت‌های دانش‌بنیان کوچک و متوسط با تأکید بر سیاست‌های اقتصاد مقاومتی	عوامل محیطی (قوانین تسهیلگر، نقش دولت و نهادها، زیرساخت فناوری اطلاعات و ارتباطات)، اکوسیستم کارآفرینی دیجیتال (انگیزه دیجیتال، فعالیت‌های دیجیتال، سازمان دیجیتال، سازمان بازرگان دیجیتال)، عوامل سازمانی (ساختار سازمان، قابلیت‌های سازمان، جریان‌های اطلاعاتی، مدیریت نیازها)، عوامل فردی (شایستگی‌های کارآفرینی، شایستگی‌های مدیریتی، تحصیلات مرتبط، مهارت و توانایی)، پیکربندی منابع (تشخیص منابع و نیازها، تطبیق منابع با نیازها، پیوند منابع با نیازها)، استراتژی نوآوری محصول یا خدمت (تجربه کاربر، ارزش پیشنهادی محصول، استراتژی بازار، اسکن محیط دیجیتال، مهارت، ابتکار)
احسانی و همکاران	۱۴۰۰	اولویت‌بندی سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در بخش کشاورزی	حمایت از تولید ملی، استفاده حداکثری از زمان، منابع و امکانات، اصلاح نظام اقتصادی کشور، خصوصی‌سازی، توجه به کاهش واردات، کاهش دخالت دولت در تعیین قیمت و دستمزد
فلاح و همکاران	۱۴۰۱	بررسی پیش شرط‌های اجرای موفق اقتصاد مقاومتی صنعت نفت	توانمندسازی تسهیلگرانه، ظرفیت‌سازی حمایتی، هم‌افزایی پویا، اقدامات مقاومتی چندگانه

نویسندگان	سال	عنوان پژوهش	مولفه‌های شناسایی شده
آقاجانی گلسفید و همکاران	۱۴۰۱	طراحی مدلی جهت تبیین عوامل مؤثر بر نگرش و قصد خرید مصرف کنندگان محصولات ایرانی با تأکید بر سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی	سطح کیفی محصولات، کانال‌های ارتباطی معتبر، اهمیت قیمت‌گذاری، تجربه خریدار، تکنولوژی به‌کار گرفته‌شده، تبلیغات شفاهی و محیطی، استفاده از تکنیک‌های بازاریابی کارآمد جهت ترغیب مشتری، قوانین و مقررات اقتصادی، فساد مالی و اقتصادی، فضای کسب و کار، واردات اقلام مشابه، تحریم‌های بین‌المللی، فرهنگ‌سازی، برندسازی، جلب اعتماد، نظارت بر کیفیت و استانداردسازی، رشد و شکوفایی اقتصادی، تقویت عزت ملی
احمدزاده شهرودی و همکاران	۱۴۰۱	تبیین اقتصاد مقاومتی با بهره‌گیری از الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت	راهبردهای عدالت اجتماعی (ایجاد همدلی بین مردم و سازمان یا حکومت، مبارزه با رانت، رسیدگی به فقر، شایسته‌سالاری، قوانین حمایتی، شفافیت اقتصادی، اعتمادسازی، رفع موانع تولید)، اهداف پیشرفت (تحقق عدالت، افزایش عدالت، اقتصاد پایدار، استقلال اقتصادی، رشد اقتصادی، بهبود رفاه کارکنان، تسهیلات (تسهیلات راحت برای شرکت‌ها، بارانه در ازای تولید)
هداوند و همکاران	۱۴۰۱	طراحی مدل توسعه کسب و کارهای کوچک و متوسط با تأکید بر نقش اقتصاد مقاومتی	دسترسی به منابع و بازار، برنامه‌ریزی هوشمندانه، قوانین و سیاست‌ها، توانمندسازی کارکنان، حمایت مالی، زیرساخت، حمایت قانونی، اطلاعات و ارتباطات، موانع ساختاری، ضعف قانونی، به‌کارگیری فناوری‌های نوین، اجرای مفاهیم اقتصاد مقاومتی، بالابردن کیفیت خدمات و محصولات، توسعه فرهنگ اقتصاد مقاومتی
هاشمی‌نسب و همکاران	۱۴۰۱	مدل‌سازی عوامل مؤثر بر اثربخشی آموزشی توسعه کسب و کارهای صادراتی استان مازندران از منظر پیچیدگی اقتصادی با روش فراترکیب	شبکه‌سازی صادرات، بازآفرینی دولت، آمایش سرزمینی ظرفیت‌های توسعه صادرات، تدوین استراتژی توسعه صنعتی، آینده‌نگری مبتنی بر پیچیدگی اقتصادی، ایجاد رصدخانه علم و فناوری، الگوبرداری هدفمند و هوشمندانه، مدیریت استعداد سرمایه انسانی
منظم قلعه جوقی و همکاران	۱۴۰۱	تحلیل استراتژیک گفتمان‌سازی اقتصاد مقاومتی با تأکید بر نقش شبکه‌های اجتماعی نوین	عوامل اقتصادی (هزینه پایین، عضویت آسان، بازاریابی دیجیتال)، زیرساختی (زیر ساخت وجود اینترنت، سطح سواد رسانه‌ای مخاطبین، دانش و تجربه فعالیت)، اجتماعی (برقراری ارتباط آسان با مخاطبین، ظرفیت بالای شبکه‌های اجتماعی)، فرهنگی (ظرفیت مطالبه‌گری کسب و کارها از مسئولین در شبکه‌های اجتماعی، توسعه فرهنگ اقتصاد مقاومتی، هویت‌سازی برند در شبکه اجتماعی)، عوامل حقوقی و قانونی (ایجاد قوانین پایدار حمایتی از اقتصاد مقاومتی، سازوکار برخورد با تخلفات)، عوامل امنیتی (ایجاد امنیت

نویسندگان	سال	عنوان پژوهش	مولفه‌های شناسایی شده
			اطلاعاتی با اقتصاد مقاومتی، امنیت فعالیت شرکت‌ها در شبکه‌های اجتماعی، عوامل روانی (آمادگی روانی کسب و کارها در مقابل تحریم، جلوگیری از گسترش شایعات شبکه‌های معاند، ایجاد رضایت، احترام به ارزش‌ها)
غفاری فرد و علمدار	۱۴۰۱	بررسی آثار اقتصادی مولفه‌های اقتصاد مقاومتی در استان‌های مختلف ایران	عدالت بنیانی، اقتصاد دانش بنیان، درون‌زایی اقتصاد، برون‌گرایی اقتصاد، مردم‌محور بودن
بیگی و همکاران	۱۴۰۲	طراحی مدل حکمرانی شرکت‌های دولتی در چارچوب سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی	انطباق‌پذیری، عدالت مشارکت‌محور، فساد زدایی و سلامت اداری، مدیریت جهادی، پیچیدگی و تنوع‌بخشی، توجه به ذینفع محوری، شفافیت اطلاعات، خدمت به کسب و کار و کارکنان و مشتری
رنجبر فلاح و فتاحی	۱۴۰۳	راهکارهای توسعه سرمایه‌گذاری در کسب و کارهای نوپا در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی و دفاع اقتصادی	گرایش به اقتصاد دانش بنیان، ذهنیت صاحب کسب و کار، نگاه به داخل، الگوی ارزش‌گرا، ریسک‌پذیری و کار تیمی، عوامل محیطی، شبکه‌سازی، فرهنگ اقتصاد مقاومتی، سرمایه انسانی، نظام آموزشی و سرمایه اجتماعی، تأمین مالی، استفاده از مشاوره مدیریتی، بهره‌وری

منبع: یافته‌های پژوهش

گام پنجم (تجزیه و تحلیل و تلفیق یافته‌های کیفی): در این مرحله از پژوهش یافته‌های استخراج

شده از مطالعات پیشین را به‌عنوان کد در نظر گرفته و سپس با در نظر گرفتن مفهوم هر یک از این کدها، اقدام به دسته‌بندی نموده و به‌صورت نظام‌مند در کنار یکدیگر قرار داده خواهند شد. بدین ترتیب مفاهیم پژوهش مشخص می‌شوند. در جدول (۵) عوامل دسته‌بندی شده آورده شده است.

جدول شماره (۵) مقوله‌ها بندی یافته‌ها

مقوله	مفاهیم	کد
سیاست‌ها و قانونی	سیاست‌های بالادستی	توجه به اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، سیاست‌های اقتصادی، فرمایشات و تأکیدات مقام معظم رهبری، توجه به اسناد بالادستی
	قوانین	تدوین قوانین پایدار در حمایت از اقتصاد مقاومتی، حمایت‌های قانونی برای راه‌اندازی کسب و کار، اصلاح قوانین دست‌وپاگیر و موزنی، سازوکار برخورد با تخلفات، قانون و مقررات داخلی، ممنوعیت واردات اقلام مشابه
	مبارزه با فساد	مبارزه با فساد اقتصادی، فساد زدایی و سلامت اداری، اصلاح امور اداری، مبارزه با رانت
	توجه به اقتصاد بدون نفت	توجه به اقتصاد بدون نفت، کاهش وابستگی به درآمد نفت، گسترش صادرات غیرنفتی

مقوله	مفاهیم	کد
عوامل فرهنگی	حمایت از تولید ملی و ظرفیت‌های داخلی	حمایت از تولید ملی، تولید محصولات با رویکرد اقتصاد مقاومتی، گسترش تولید داخلی، توجه به تولید ملی پایدار، رقابت‌پذیری در تولید، گسترش تسهیل تولید، ظرفیت‌سازی حمایتی، خودکفایی، تکیه بر ظرفیت‌های داخلی، نگاه به داخل، درون‌زایی و برون‌گرایی، رفع موانع تولید و تسهیلات راحت برای شرکت‌ها، یارانه در ازای تولید
	فرهنگ	فرهنگ‌سازی، فرهنگ‌سازی در سازمان‌ها، جلوگیری از توسعه فرهنگ مصرف‌گرایی، ترویج فرهنگ همت مضاعف و کار مضاعف، تقویت عزت ملی، الگوبرداری هدفمند و هوشمندانه، الگوی ارزش‌گرا
	اصلاح الگوی مصرف	اصلاح الگوی، مدیریت مصرف، دوری از تجملات، ترجیح مصرف کالای داخلی بر کالای خارجی
	اقتصاد مقاومتی	فرهنگ اقتصاد مقاومتی، توسعه و ترویج فرهنگ اقتصاد مقاومتی، دید اجتماعی در زمینه اقتصاد مقاومتی، گفتمان‌سازی اقتصاد مقاومتی، اجرای مفاهیم اقتصاد مقاومتی، برطرف کردن مشکلات اقتصاد، رویکرد جهادی، گرایش به اقتصاد دانش‌بنیان
عوامل سازمانی	سازمانی	فرایندهای سازمانی، ساختار سازمان، قابلیت‌های سازمان، جریان‌های اطلاعاتی، سیستم اعتبارسنجی، مناسب‌سازی ساختار، اعمال شفافیت، دیجیتال‌سازی، رهبری، کاهش بروکراسی سازمان، تمرکززدایی
	بهره‌وری	رشد بهره‌وری، استفاده حداکثری از زمان، توسعه مهارت با افزایش تحصیلات، بهره‌وری نیروی انسانی،
	منابع	توجه به محدودیت منابع، توجه به منابع و امکانات، تشخیص منابع و نیازها، تطبیق منابع با نیازها، پیوند منابع با نیازها
	نیروی کار و سرمایه انسانی	بهبود رفاه کارکنان، توجه به جانشین‌پروری در سازمان، توانمندسازی نیروهای فعال، استفاده مناسب از تشویق و تنبیه نیروها، ایجاد انگیزه در کارکنان، یکپارچه‌سازی عملکرد کارکنان، احساس امنیت در کارکنان، شایسته‌سالاری، خدمت به کسب و کار و کارکنان، بیمه کردن نیروی انسانی، توجه به سرمایه‌های اجتماعی
	رویکرد نخبه‌گرایی	توجه به نخبگان، به‌کارگیری و جذب نخبگان، مدیریت استعداد سرمایه انسانی
	برنامه‌ریزی	سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها، بازتعریف برنامه‌ها متناسب با اقتصاد مقاومتی، برنامه‌ریزی هوشمندانه، آمایش سرزمینی ظرفیت‌های تدوین استراتژی، انجام امور بر اساس برنامه‌ریزی
	مدیریت	استفاده از مشاوره مدیریتی، مدیریت جهادی، مدیریت نیازها، تعیین شایستگی‌های مدیریتی، ثبات مدیریتی، چپش نیروهای سازمان در پست‌های حساس، کنترل بحران‌ها
	فرایندهای داخلی سازمان	شفافیت، توانمندی بهره‌گیری از ابزارهای اطلاعاتی و ارتباطاتی سازمان، انطباق‌پذیری، شفاف‌سازی و اعتمادسازی آمار و اطلاعات از طریق آنلاین‌سازی، ذخیره و تحلیل آمار مشتریان و کارکنان سازمان، به‌روزرسانی مناسب اطلاعات

مقوله	مفاهیم	کد
		سامانه‌ها، جلوگیری از عمل کردن جزیره‌ای بخش‌ها، حذف امور و نیازهای کاذب سازمان
عوامل محیط کسب و کار	بهبود فضای کسب و کار	بهبود فضای کسب و کار، پشتیبانی از بازار داخلی، حمایت‌های مالی برای راه‌اندازی کسب و کار، شناخت نیازها، درک عقب‌ماندگی
	نوآوری	خلاقیت، ابتکار و نوآوری، استراتژی نوآوری محصول یا خدمت
	ذینفعان	توجه به ذینفع محوری، تعامل سازنده با تأمین‌کنندگان راهبردی
	بازار	استراتژی بازار، شرایط نهاد بازار
	عوامل خارجی کسب و کار	عوامل محیطی (قوانین تسهیلگر، نقش دولت و نهادها، زیرساخت فناوری اطلاعات و ارتباطات)، عوامل حقوقی و قانونی، عوامل سیاسی، عوامل اجتماعی، عوامل هماهنگی، نهادهای نظارتی و قضایی، عوامل اداری، هماهنگی نهادها و بازارهای اقتصادی، تسلط بر تغییرات و عدم اطمینان، تنش‌زدایی و اعتمادسازی با محیط خارجی
اقدامات و حمایت‌های دولت	اقدامات و حمایت‌ها از تولید داخلی	جلوگیری از هجوم واردات، توانمندسازی تسهیلگرانه، هم‌افزایی پویا، اقدامات مقاومتی چندگانه، ایجاد رصدخانه علم و فناوری، کاهش آسیب‌پذیری در برابر تهدیدات داخلی و خارجی
	دولت	کاهش دخالت دولت در تعیین قیمت و دستمزد، بازآفرینی دولت، مخارج دولت، حکمرانی خوب
	توجه به بخش خصوصی	ارتقا سهم بخش خصوصی در اقتصاد، توجه و حمایت از بخش خصوصی، توانمندسازی بخش خصوصی، حمایت از سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، خصوصی‌سازی توسط دولت، توانمندسازی واحدهای صنعتی
	توسعه صنعتی	توسعه مناطق آزاد و ویژه اقتصادی، توسعه صنعتی، توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان، توسعه فنی و تکنولوژیکی تولید، ایجاد شهرک‌های صنعتی
عوامل اقتصادی	عوامل بین‌المللی و جنگ اقتصادی	تشکیل اتاق جنگ اقتصادی، خنثی کردن تحریم‌ها، وجود جنگ اقتصادی، تحریم‌های بین‌المللی، هوشمندی بین‌المللی
	اقتصاد و اکوسیستم دیجیتال	هزینه پایین، عضویت آسان، بازاریابی دیجیتال، اسکن محیط دیجیتال، انگیزه دیجیتال، فعالیت‌های دیجیتال، سازمان دیجیتال، بازیگران دیجیتال
	شاخص‌های اقتصادی	رشد اقتصادی، پویایی در اقتصاد کشور و بهبود شاخص‌های کلان، قدرت اقتصادی، اصلاح نظام اقتصادی کشور، اقتصاد پایدار، شاخص فلاکت اقتصادی، تقویت اقتصاد ملی، بودجه‌بندی متناسب با مقاوم‌سازی اقتصاد سازمان، بازخوردگیری از فعالیت‌های اقتصادی و عملکردها، پیچیدگی اقتصاد، نرخ تورم، نرخ ارز، نوسانات ارز، نرخ بهره بانکی، استقلال اقتصادی، آزادی اقتصادی، شفافیت اقتصادی
	سرمایه‌گذاری	تأمین سرمایه‌گذاری، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، تنوع سرمایه‌گذاری و فعالیت شرکت در نهادهای پولی و مالی، توجه به سرمایه‌گذاری خارجی با ایجاد مشوق، دیپلماسی اقتصادی، سرمایه‌گذاری مردمی، تشکیل سرمایه ثابت ناخالص، تسهیلات مناسب، حمایت مالی

مقوله	مفاهیم	کد
عوامل مرتبط با شرکت و محصول	برندسازی	هویت‌سازی برند در شبکه اجتماعی حقوقی، برندسازی
	شبکه‌سازی	برقراری ارتباط آسان با مخاطبین، ظرفیت بالای شبکه‌های اجتماعی، شبکه‌سازی، کانال‌های ارتباطی معتبر، تعامل
	مشتری‌مداری	توجه به رضایت مشتری، اعتمادسازی، اغنا مشتریان، تعامل با مشتریان، جذب مشتری، استفاده از تکنیک‌های بازاریابی کارآمد جهت ترغیب مشتری، خدمت به مشتری، بهبود ارتباط با مشتریان
	تبلیغات	تبلیغات شفاهی و محیطی، اقناع‌سازی جامعه در خصوص کالا
	محصول	اهمیت قیمت‌گذاری، پیچیدگی و تنوع‌بخشی، تحریک تقاضای محصولات شرکت‌های دانش‌بنیان، ارزش پیشنهادی محصول، نظارت بر کیفیت و استانداردهای، ارتقا کیفیت
	صادرات	تنوع صادرات، توسعه صادرات، شبکه‌سازی و توسعه صادرات، تسهیل و حمایت از صادرات
کارآفرینی	توسعه کارآفرینی	توسعه کارآفرینی، توجه به کارآفرین، رویکرد علمی و دانشی در همه ابعاد و مراحل کارآفرینی، توسعه هنجارهای فرهنگی - اجتماعی کارآفرینی ارزش‌مدار، توانمندسازی کارآفرینان نوآور، خوداتکایی شرکت‌ها، اداره علمی اقتصاد کسب و کار
	اشتغال	اشتغال و کارآفرینی، افزایش سطح اشتغال، اشتغال پایدار
	عوامل آموزشی	نظام آموزشی، نیازسنجی آموزشی
ویژگی‌های اقتصاد مقاومتی	مردمی کردن اقتصاد	برون‌گرایی مردم‌سالاری، مردم‌محوری، تصمیم‌گیری و اراده مردم، سهولت حضور مردمی، ایجاد هم‌دلی بین مردم و سازمان، انگیزه مقاومت‌سازی اقتصاد، مدیریت مردمی بنگاه‌های اقتصادی
	عدالت	عدالت‌محوری، عدالت تخصیصی و توزیعی در بین مردم، عدالت سازمانی و بین سازمانی، راهبردهای عدالت اجتماعی، تحقق عدالت، اقتصاد پایدار، عدالت بنیانی، عدالت مشارکت‌محور
	استفاده از دانش و تجربه	توجه به تجربه‌های موفق تاریخی، دانش‌محوری، تدوین نقشه راه با بهره‌گیری از تجارب سایر کشورها، تجربه کاربر
	امنیتی	ایجاد امنیت اطلاعاتی با اقتصاد مقاومتی، امنیت فعالیت شرکت‌ها در شبکه‌های اجتماعی، تأمین امنیت شغلی، امنیت اقلام راهبردی، امنیت غذایی، امنیت سرمایه‌گذاری، امنیت اقتصادی، فساد زدایی و سلامت اداری
تکنولوژی و زیرساخت	تکنولوژی و فناوری	استفاده از فناوری و تکنولوژی‌های نوین، تنوع فناوری‌های موردنیاز، سرعت تغییر فناوری‌ها، حرکت به سمت مکانیزه‌شدن، توجه به عوامل فنی، نوسازی فنی و تکنولوژیکی
	زیر ساختی	زیر ساخت وجود اینترنت، سطح سواد رسانه‌ای مخاطبین، دانش و تجربه فعالیت، زیرساخت‌های اقتصادی، توسعه زیرساخت‌های کسب و کار، ترمیم زیرساخت‌های معیوب سازمان

مقوله	مفاهیم	کد
	شبکه اجتماعی	ظرفیت مطالبه‌گری کسب‌وکارها از مسئولین در شبکه‌های اجتماعی، جلوگیری از گسترش شایعات شبکه‌های معاند
عوامل رقابتی	رقابتی	عوامل رقابتی، هوشمندی در قبال رقبا، هوشمندی در تأمین، فضای رقابت، کاهش وابستگی به رقبا و خارج در نیازهای اساسی
عوامل شخصی	عوامل شخصی	شایستگی‌های کارآفرینی، مهارت و توانایی، روحیه جهادی، تعهد، مطالعه، عوامل شناختی و ادراکی، جهت همگرا کردن نیروهای سازمان، ذهنیت صاحب کسب‌وکار، ریسک‌پذیری و کار تیمی، ابتکار، خلق ایده، اشتراک ایده
عوامل روانی	عوامل روانی کسب‌وکار	آمدگی روانی کسب‌وکارها در مقابل تحریم، ایجاد رضایت، احترام به ارزش‌ها، توانایی مقاومت در برابر عوامل تهدیدها
عوامل جمعیت‌شناختی	جمعیت‌شناختی	رشد جمعیت، تحصیلات، درآمد

منبع: یافته‌های پژوهش

گام ششم کنترل کیفیت: در این پژوهش برای بررسی و ارزیابی و کنترل کیفیت از شاخص کاپای کوهن بهره گرفته شد. بدین منظور اسناد و شاخص‌ها در اختیار دو تن از خبرگان قرار داده می‌شود و از آنها خواسته می‌شود که موارد کدگذاری را به طور مستقل مورد بررسی و ارزیابی قرار دهند. سپس نتایج خبرگان با یکدیگر مقایسه می‌شود. در صورتی که کدهای این دو محقق به هم نزدیک باشند، نشان‌دهنده توافق بالا بین این دو کدگذار و بیان‌کننده پایایی می‌باشد. همان‌طور که در ادامه مشخص شده است میزان شاخص کاپا برابر با ۰/۸۱۶ در سطح خطای ۰/۱۱۰ می‌باشد. اغلب پژوهشگران، آستانه پذیرش این ضریب را بیشتر از ۰/۶ معرفی کرده‌اند. از آنجاکه مقدار این ضریب بیشتر از ۰/۶۰ به‌دست آمده است، پایایی مطالعه مورد تأیید واقع گردید.

جدول شماره (۶) خلاصه محاسبات ضریب کاپای کوهن

کد معتبر						
کل		گمشده				
درصد	N	درصد	N	درصد	N	
۱۰۰٪	۴۹	۰٪	۰	۱۰۰٪	۴۹	پاسخگوی ۱ پاسخگوی ۲

جدول شماره (۷) نتایج نهایی آزمون کاپا

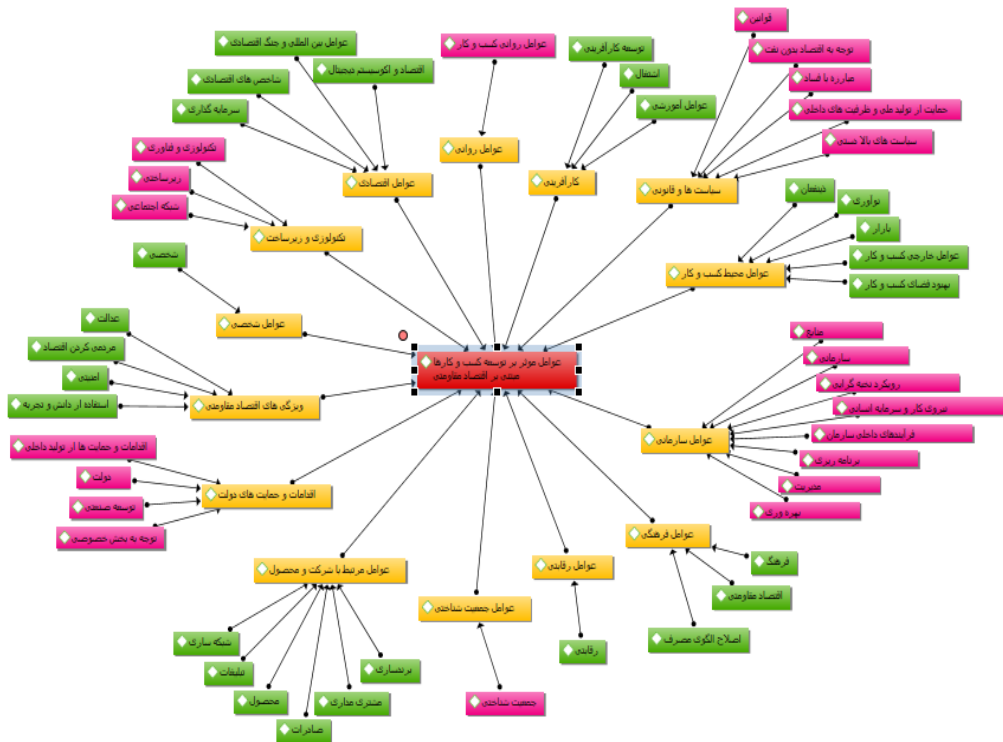
اهمیت تقریبی	T ^b تقریبی	خطای استاندارد تقریبی	ارزش		
۰/۰۰۱	۳/۲۱۵	۰/۱۱۰	۰/۸۱۶	کاپا	ضریب توافق
			۴۹	تعداد موارد معتبر	

a مفروضات تهی در نظر گرفته نشده است.

b با استفاده از خطای استاندارد بدون علامت مفروضات تهی در نظر گرفته نشده است.

منبع: یافته‌های پژوهش

گام هفتم (ارائه نتایج): در بررسی سیستماتیک، پس از بررسی نهایی شاخص‌ها و طبقه‌بندی کدها، با استفاده از نرم‌افزار Atlas.ti شاخص‌ها و مولفه‌های مؤثر بر توسعه کسب و کارها مبتنی بر اقتصاد مقاومتی در قالب شکل (۳) حاصل گردید.

شکل ۳: عوامل مؤثر بر توسعه کسب و کارها مبتنی بر اقتصاد مقاومتی با استفاده از نرم افزار Atlas.ti
منبع: یافته‌های پژوهش

۵. نتیجه‌گیری

این پژوهش باهدف شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه کسب و کارها مبتنی بر اقتصاد مقاومتی با روش فراترکیب انجام می‌گیرد. برای این منظور باتوجه به پژوهش‌ها و مطالعات موردی و متعدد انجام شده در این حوزه، ابتدا تمامی عوامل ذکر شده در مطالعات را که به‌صورت پراکنده بیان شده بودند؛ توسط روش فراترکیب و مطابق با هفت گام ارائه شده توسط ساندولوفسکی و باروسو جمع‌آوری و در دسته‌بندی مشابه با عنوان مفاهیم و مقوله، طبقه‌بندی شدند. پس از بررسی و جمع‌بندی عوامل، تعداد ۱۴ مقوله، ۴۹ دسته مفاهیم و تعداد ۲۹۰ کد اولیه متمایز شناسایی و دسته‌بندی شدند.

عامل سیاست‌ها و قوانین: سیاست‌ها و راهبردهای بالادستی کشور بر اکثر امور کشور بخصوص کسب و کارها تأثیرگذار می‌باشد (فراهانی فرد و غفاری، ۱۳۹۵؛ رنجبر فلاح و فتاحی، ۱۳۹۹). یکی از مهم‌ترین

سیاست‌ها در کشور ایران کاهش اتکای کشور به نفت و سرمایه‌گذاری در صنایع تولیدی می‌باشد (کامفیروزی و همکاران، ۱۳۹۴؛ محسنی زنوزی و صادق وند، ۱۳۹۶؛ احمدی بنی و همکاران، ۱۳۹۸؛ حکمت پور و همکاران، ۱۳۹۹). همچنین باتوجه به فرمایشات مقام معظم رهبری، کسب‌وکارها باید بر پایه اقتصاد مقاومتی توسعه یابند (ملکی و همکاران، ۱۳۹۸). قوانین کشور نیز از عواملی است که بر توسعه کسب‌وکار در هر کشور می‌تواند تأثیر بسزایی داشته باشد (فشاری و پورغفار، ۱۳۹۳؛ منظم قلعه جوقی و همکاران، ۱۴۰۱؛ ثنائی پور، ۱۳۹۸).

عامل فرهنگی: یکی از الزامات و زمینه‌های توسعه کسب‌وکار در هر کشور، توسعه فرهنگی در جامعه و محیط کسب‌وکار می‌باشد (کامفیروزی و همکاران، ۱۳۹۴؛ آقاجانی گلسفید و همکاران، ۱۴۰۱؛ کیان مهر و همکاران، ۱۳۹۹). فرهنگ‌سازی در سازمان و جامعه (سیف و همکاران، ۱۳۹۹) و اصلاح الگوی مصرف از موارد بسیار بااهمیت می‌باشد (محسنی زنوزی و صادق وند، ۱۳۹۶؛ کشتی آرای و همکاران، ۱۳۹۷؛ قویدل سدهی و همکاران، ۱۳۹۷؛ احمدی بنی و همکاران، ۱۳۹۸). در این میان شرکت باید بر اساس ارزش‌ها و هنجارهای حاکم، بتواند به‌صورت هوشمندانه مصرف را کنترل کرده و الگوبرداری صحیحی انجام دهد (هاشمی‌نسب و همکاران، ۱۴۰۱).

عوامل سازمانی: عوامل سازمانی از جمله عوامل دارای اهمیت در توسعه کسب‌وکار می‌باشد. مادامی که سازمان به بهره‌وری اهمیت دهد (شیخی ده آبادی و همکاران، ۱۴۰۰) و مدیریت با برنامه‌ریزی صحیح و هوشمندانه (هاشمی‌نسب و همکاران، ۱۴۰۱؛ رنجبر فلاح و فتاحی، ۱۴۰۳؛ بیگی و همکاران، ۱۴۰۲)، از منابع محدود (خزائیل و رنجبر فلاح، ۱۳۹۶؛ هداوند و همکاران، ۱۴۰۱) بهترین بهره‌برداری را داشته باشد شرکت موفق خواهد بود. علاوه بر این سازمان باید به نیروی انسانی (آذری و کهبیاری حقیقت، ۱۴۰۰) توجه لازم را داشته باشد چرا که سرمایه اصلی شرکت همین نیروی انسانی می‌باشد؛ بنابراین شرکت باید سعی کند شایسته‌سالاری را مدنظر قرار دهد و از نخبگان در پست‌های مناسب بهره‌برده و آنان را شناسایی، پرورش داده و جذب سازمان کند (ارشدی و همکاران، ۱۴۰۰؛ فشاری و پورغفار، ۱۳۹۳؛ سیف و همکاران، ۱۳۹۹).

عوامل محیط کسب‌وکار: اگر شرایط محیطی برای فعالیت شرکت‌ها فراهم باشد شرکت بهتر می‌تواند به توسعه بیندیشد. به‌عنوان مثال اگر شرایط مجوز، ادامه فعالیت، فعالیت در بازار تسهیل گردد آنگاه بهبود نسبی در فضای کسب‌وکار صورت می‌گیرد و پیامد آن توسعه فعالیت کسب‌وکارهاست (لطفی و همکاران، ۱۳۹۶؛ ثنائی پور، ۱۳۹۸). یکی از مهم‌ترین ارکان محیط کسب‌وکار ذینفعان می‌باشند (بیگی و همکاران، ۱۴۰۲) و باید سازمان یا شرکت سعی کند این افراد را در راهبردها و استراتژی‌های شرکت همراه خود نماید. همچنین شرکت باید به بازار برای چگونگی فعالیت خود توجه کافی داشته باشد چرا که بازار مهم‌ترین رکن محیط کسب‌وکار محسوب می‌گردد (بوسفی و موسوی‌نژاد، ۱۳۹۸).

اقدامات و حمایت‌های دولت: دولت می‌تواند اقدامات خود در توسعه کسب‌وکار باتوجه به رویکرد اقتصاد مقاومتی تأثیرگذار باشد. اقداماتی همچون جلوگیری از واردات بی‌رویه (عالی‌پور و عنایتی، ۱۳۹۹)، توانمندسازی تسهیل‌گرانه (فلاح و همکاران، ۱۴۰۱) و توسعه مناطق تجاری و شهرک‌های صنعتی (سیف و همکاران، ۱۳۹۹؛ هاشمی‌نسب و همکاران، ۱۴۰۱؛ عالی‌پور و عنایتی، ۱۳۹۹) می‌تواند بسیار بااهمیت باشد ولی

باید به این نکته هم توجه نمود که این موارد بسیار خوب است ولی کافی نیست. زمانی کشور می‌تواند توسعه پایدار پیدا کند که دولت دخالت خود در اقتصاد را به حداقل برساند (احسانی و همکاران، ۱۴۰۰)؛ به عبارت بهتر دولت امور را به شرکت‌های خصوصی واگذار کرده و خود نقش ناظر و تسهیلگر را ایفا نماید. بنابراین دولت باید خصوصی‌سازی برای کاهش دخالت خود به صورت بسیار ویژه مدنظر قرار دهد (فشاری و پورغفار، ۱۳۹۳؛ سیف و همکاران، ۱۳۹۹؛ قاسمی و رجایی رامشه، ۱۳۹۹).

عوامل اقتصادی: باتوجه به شرایطی که کشور ایران در شرایط تحریم‌های ظالمانه قرار گرفته است؛ عامل اقتصادی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین شاخص‌های مؤثر بر توسعه کسب و کار قلمداد می‌گردد. باتوجه به تحریم‌های بین‌المللی کشور و سازمان‌ها باید اتاق جنگ اقتصادی تشکیل داده و در جهت خنثی‌سازی و دورزدن تحریم‌ها کوشا باشند (آقاجانی گلسفید و همکاران، ۱۴۰۱؛ قویدل سدهی و همکاران، ۱۳۹۷؛ فراهانی فرد و غفاری، ۱۳۹۵؛ ملکی و همکاران، ۱۳۹۸). استفاده از تکنولوژی و اکوسیستم دیجیتالی در اقتصاد به دلیل هزینه پایین، سهولت استفاده و همه‌گیر بودن بسیار می‌تواند به توسعه شرکت‌ها کمک نماید (فرد و همکاران، ۱۴۰۰؛ موسی لارنصرآبادی و هاشمی دیزج، ۱۴۰۰). شرکت‌ها باید برای ادامه فعالیت خود سرمایه‌گذاری خود را تنوع بخشند تا دچار خسران نگردند (یوسفی و موسوی‌نژاد، ۱۳۹۸؛ ارشدی و همکاران، ۱۴۰۰). حاکمیت نیز باید با درنظرگرفتن مشوق‌های فراوان و جذاب، از نظر سرمایه‌گذاری زمینه‌ای را فراهم نماید تا در برای توسعه کشور سرمایه‌گذاری مناسب توسط سرمایه‌داران داخلی انجام گردد و حتی سرمایه‌گذاری خارجی را در این جهت جذب نماید (رنجبر فلاح و فتاحی، ۱۳۹۹؛ کامفیروزی و همکاران، ۱۳۹۴؛ امیری و بارانی بیرانوند، ۱۳۹۶؛ سیف و همکاران، ۱۳۹۹).

عوامل مرتبط با شرکت و محصول: شرکت‌ها باید با شناخت مناسب نیاز بازار، محصول مناسبی را تولید نمایند. این محصول باید از نظر کیفیت و قیمت‌گذاری و ارزش ارائه شده به مشتری دارای شرایط مطلوب باشد (ارشدی و همکاران، ۱۴۰۰؛ هاشمی خواه و افشانی، ۱۴۰۰؛ گلی و همکاران، ۱۳۹۷؛ آقاجانی گلسفید و همکاران، ۱۴۰۱؛ فرد و همکاران، ۱۴۰۰) پس از آن شرکت با تبلیغات مناسب باید محصول خود را در بازار معرفی نماید و جایگاه مناسبی را در بازار کسب کند (آقاجانی گلسفید و همکاران، ۱۴۰۱؛ هاشمی خواه و افشانی، ۱۴۰۰). در نهایت همه این موارد منجر به برندسازی و وفاداری مشتری نسبت به برند می‌گردد (منظم قلعه جوقی و همکاران، ۱۴۰۱؛ آقاجانی گلسفید و همکاران، ۱۴۰۱). شرکت‌ها نیز باید نسبت به مشتریان خود تعهد کافی را داشته باشند و مشتری‌مداری را سرلوحه کار خود قرار دهند (هاشمی خواه و افشانی، ۱۴۰۰؛ کیان مهر و همکاران، ۱۳۹۹؛ ارشدی و همکاران، ۱۴۰۰؛ عباس آباد عربی و همکاران، ۱۳۹۳؛ گلی و همکاران، ۱۳۹۷). سازمان‌ها مشتری‌مداری را می‌توانند از طریق تعامل، شبکه‌سازی، ارتباط با مشتریان و نیز از طریق شبکه‌های اجتماعی دنبال کنند (منظم قلعه جوقی و همکاران، ۱۴۰۱؛ رنجبر فلاح و فتاحی، ۱۴۰۳؛ عباس آباد عربی و همکاران، ۱۳۹۳).

توسعه کارآفرینی: توسعه کارآفرینی یکی از الزامات توسعه کسب و کار به شمار می‌رود. برای تحقق این امر باید از رویکرد علمی و دانشی در ابعاد مختلف و مراحل کارآفرینی بهره جست همچنین هنجارهای فرهنگی

و اجتماعی کارآفرینی را گسترش داد (لطفی و همکاران، ۱۳۹۶؛ گرمردی ثابت، ۱۳۹۶؛ ثنائی پور، ۱۳۹۸). در کنار این مسائل برای اینکه بتوانیم کارآفرینی را به صورت مناسب در جامعه فرهنگ سازی کنیم باید نظام آموزشی مناسبی داشته باشیم (رنجبر فلاح و فتاحی، ۱۴۰۳؛ عالی پور و عنایتی، ۱۳۹۹). با توجه به مسائل مطرح شده توسعه کارآفرینی منجر به ایجاد اشتغال پایدار در سطح جامعه می گردد (کامفیروزی و همکاران، ۱۳۹۴؛ فشاری و پورغفار، ۱۳۹۳؛ حکمت پور و همکاران، ۱۳۹۹).

ویژگی های اقتصاد مقاومتی: یکی از محورهای اقتصاد مقاومتی برای توسعه کسب و کار مردم محور کردن و مدیریت مردمی بر اقتصاد می باشد. با این کار، مردم خود احساس مسئولیت کرده و به یاری اقتصاد می شتابند (محسنی زنوزی و صادق وند، ۱۳۹۶؛ اسدی، ۱۳۹۳؛ حکمت پور و همکاران، ۱۳۹۹). یکی دیگر از محورهای اقتصاد مقاومتی، توجه به عدالت می باشد. به بیانی روشن تر، مردم باید تخصیص و توزیع عدالت را احساس کنند و سازمان و حاکمیت باید راهبردها و استراتژی های خود را در جهت عدالت بنیان کردن سازمان و تحقق آن بنا کنند (عاقلی و عزتی، ۱۳۹۷؛ قاسمی و رجایی رامشه، ۱۳۹۹؛ ارشدی و همکاران، ۱۴۰۰؛ احمدزاده شهرودی و همکاران، ۱۴۰۱؛ غفاری فرد و علمدار، ۱۴۰۱). محور سوم، توجه به امنیت است. امنیت ابعاد مختلفی از جمله: امنیت مالی و سرمایه گذاری، امنیت جانی، امنیت غذایی، امنیت فعالیت و شغلی، امنیت رفاهی و اقتصادی شامل می شود و سازمان و حاکمیت در تلاش هستند تا با بهره گیری از اقتصاد مقاومتی این امنیت را تحقق بخشند (منظم قلعه جوقی و همکاران، ۱۴۰۱؛ سیف و همکاران، ۱۳۹۹؛ کشتی آرای و همکاران، ۱۳۹۷؛ عاقلی و عزتی، ۱۳۹۷؛ قویدل سدهی و همکاران، ۱۳۹۷؛ خزائیل و رنجبر فلاح، ۱۳۹۶). برای نیل به این اهداف و محورها باید از تجارب کشورهای دیگر بهره جست و از دانش محوری را سرلوحه کار خود قرارداد (فراهانی فرد و غفاری، ۱۳۹۵؛ سیف و همکاران، ۱۳۹۹).

تکنولوژی و زیرساخت: برای توسعه کسب و کار، شرکتها باید خود را با تکنولوژی های جدید مجهز سازند و مکانیزاسیون را پیگیری کنند (فشاری و پورغفار، ۱۳۹۳؛ خزائیل و رنجبر فلاح، ۱۳۹۶؛ عالی پور و عنایتی، ۱۳۹۹؛ هداوند و همکاران، ۱۴۰۱). این شرکتها باید زیرساخت های اولیه از جمله اینترنت و زیرساخت های اقتصادی فراهم کنند و سعی کنند تا زیرساخت های معیوب را ترمیم و بازسازی نمایند (منظم قلعه جوقی و همکاران، ۱۴۰۱؛ هداوند و همکاران، ۱۴۰۱؛ ارشدی و همکاران، ۱۴۰۰). همچنین فعالیت درست در شبکه اجتماعی به عنوان یک زیرساخت، می تواند از بروز شایعات و دروغ پردازی ها توسط رقبا و گروه های معاند جلوگیری کند (منظم قلعه جوقی و همکاران، ۱۴۰۱).

عوامل رقابتی: برای فعالیت بهتر در بازار، شرکت باید فضای رقابت و عواملی که منجر به رقابت می شود را بشناسد سپس رقبای خود را شناسایی نموده و سعی کند در مقابل فعالیت آن ها عکس العمل و استراتژی مناسبی اتخاذ نماید (گلی و همکاران، ۱۳۹۷؛ یوسفی و موسوی نژاد، ۱۳۹۸؛ رستگار و همکاران، ۱۴۰۰؛ آذرلی و کهیاری حقیقت، ۱۴۰۰) و در صورت لزوم، در جهت تکمیل زنجیره تأمین اقدام نماید تا وابستگی اش به رقبا و خارج در نیازهای اساسی و راهبردی به حداقل برسد (ارشدی و همکاران، ۱۴۰۰).

عوامل شخصی: عوامل شخصی در توسعه کسب و کار بسیار بااهمیت است. کارکنان و مدیریت باید دارای تعهد و روحیه جهادی، مهارت و توانایی لازم باشند تا بتوانند بر مشکلات فائق آیند و نیز باید در سازمان به روحیه کار تیمی ارج نهاده شود و کارکنان برای خلق ایده، اشتراک ایده و نیز ابتکار و کار تیمی تشویق گردند. همچنین مدیریت باید دارای شناخت و ادراک کامل از شرکت و اوضاع باشد (فرد و همکاران، ۱۴۰۰؛ موسی لارنصرآبادی و هاشمی دیزج، ۱۴۰۰؛ ارشدی و همکاران، ۱۴۰۰؛ رنجبر فلاح و فتاحی، ۱۴۰۳؛ کیان مهر و همکاران، ۱۳۹۹).

عوامل جمعیت‌شناختی: این عامل در توسعه کسب و کار مهم تلقی می‌شود. چرا که دانستن و درک صحیح از تحصیلات و سطح درآمد، سن جامعه و نرخ رشد جمعیت جامعه می‌تواند به شرکت برای اتخاذ استراتژی بازاریابی و تولید محصول بسیار کمک کند (فرد و همکاران، ۱۴۰۰؛ امیری و بارانی بیرانوند، ۱۳۹۶).

به‌طور کلی در زمینه کاربردهای عملی این پژوهش می‌توان مطرح کرد که شرکت‌ها و کسب و کارها می‌توانند مبتنی بر عوامل استخراج شده، شرایط لازم را ارتقا و توسعه سطح فعالیت خود باتوجه به وضعیت موجود کشور و تحریم‌ها، بر اساس رویکرد اقتصاد مقاومتی فراهم سازند. همچنین اینکه باتوجه به عوامل استخراج شده در این پژوهش، افزایش بهره‌گیری از اقتصاد مقاومتی، نه تنها منجر به توسعه و بهبود فعالیت‌های شرکت در زمینه‌های توسعه‌ای می‌شود؛ بلکه منجر به افزایش قدرت رقابتی این شرکت‌ها خواهد شد. نتایج نشان داده که اقدامات و حمایت‌های دولت از اقتصاد مقاومتی جزو مهم‌ترین عوامل شناسایی شده در زمینه توسعه کسب و کارها مبتنی بر اقتصاد مقاومتی است؛ از این رو پیشنهاد می‌گردد که حاکمیت توجه ویژه‌ای به خصوصی‌سازی و کاهش مداخله در اقتصاد و همچنین گسترش مناطق تجاری و توسعه مناطق آزاد داشته باشند و نیز تا حد امکان از واردات بی‌رویه کالاهای دارای مشابه داخلی جلوگیری کنند تا از این طریق کمک شایانی به توسعه کسب و کار گردد. همچنین باتوجه به تکرار زیاد عامل فرهنگی در مطالعات مختلف، به مدیران شرکت‌های کسب و کار و حاکمیت پیشنهاد می‌گردد که در زمینه فرهنگ‌سازی اصلاح الگوی مصرف و دوری از تجملات و ترجیح کالای داخلی بر کالای خارجی در ذهن مشتری اهتمام بیشتری داشته باشند. به سیاست‌گذاران نیز توصیه می‌شود با تخصیص یارانه به شکل هوشمند به کالاها و خدمات داخلی، زمینه رقابت بهتر برای این محصولات و خدمات را فراهم نمایند و نیز دولت و سیاست‌گذاران می‌توانند با استفاده از دیپلماسی فعال می‌توانند زمینه حضور شرکت‌های داخلی و ارائه محصولات به بازارهای خارج از کشور را نیز فراهم نمایند.

منابع و مأخذ

منابع فارسی

- آذرلی، آرمان؛ کهیاری حقیقت، امین (۱۴۰۰). ارائه الگوی هوشمندی راهبردی کسب‌وکارهای نوپا همسو با اقتصاد مقاومتی. *فصلنامه اقتصاد دفاع و توسعه پایدار*، دوره ۶، شماره ۱۹، ص ۱۲۱-۱۴۷
- آقاجانی گلسفید، فاطمه؛ چیرانی، ابراهیم؛ دل افروز، نرگس؛ آزاده دل، محمدرضا (۱۴۰۱). طراحی مدلی جهت تبیین عوامل مؤثر بر نگرش و قصد خرید مصرف کنندگان محصولات ایرانی با تأکید بر سیاست های ابلاغی اقتصاد مقاومتی. *مطالعات راهبردی بسیج*، دوره ۲۵، شماره ۹۵، ص ۷۵-۱۲۱.
- احسانی، مریم؛ شکوهی، زینب؛ فرج زاده، زکریا. (۱۴۰۰). اولویت‌بندی سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در بخش کشاورزی ایران. *اقتصاد کشاورزی و توسعه*، دوره ۲۹، شماره ۳، ص ۱-۲۰.
- احمدزاده شهرودی، حسین؛ جمشیدیان، هادی؛ شاه محمدی، محمد (۱۴۰۱). تبیین اقتصاد مقاومتی با بهره‌گیری از الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت. *فصلنامه اقتصاد دفاع و توسعه پایدار*، دوره ۷، شماره ۲۳، ص ۱۰۱-۱۱۷.
- احمدی بنی، رسول؛ عطریان، فرامرز؛ غمامی، سید محمد مهدی (۱۳۹۸). بررسی اقتصاد مقاومتی در پرتو اصل آزادی کسب‌وکار. *فصلنامه دانش حقوق عمومی*، دوره ۸، شماره ۲۳، ص ۱۰۷-۱۲۸.
- ارشدی، وحید؛ نوبخت، جواد؛ اسماعیل پور ثانی، رضا؛ سید حسین زاده یزدی، سعید (۱۴۰۰). فراتحلیل مطالعات اقتصاد مقاومتی در ایران: شناسایی عوامل مؤثر بر استحکام ساخت درونی سازمان برابر تکنانه‌ها. *مطالعات اقتصاد اسلامی*، دوره ۱۴، شماره ۱، ص ۱۲۷-۱۶۹.
- اسدی، علی (۱۳۹۳). نظام اقتصاد اسلامی الگویی کامل برای اقتصاد مقاومتی. *سیاست‌های راهبردی و کلان*، دوره ۲، شماره ۵، ص ۲۵-۳۹.
- امیری، حسین؛ بارانی بیرانوند، معصومه (۱۳۹۶). بررسی محیط کسب‌وکار در چارچوب اقتصاد مقاومتی: مطالعه موردی کشورهای حوزه سند چشم‌انداز. *پژوهش های اقتصاد مقاومتی*، دوره ۲، شماره ۴، ص ۱۰۷-۱۳۰.
- بیگی، وحید؛ ابویی اردکان، محمد؛ مقیمی، سیدمحمد؛ نوبخت، محمد باقر (۱۴۰۲). طراحی مدل حکمرانی شرکت‌های دولتی در چارچوب سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی. *مدیریت دولتی*، دوره ۱۵، شماره ۱، ص ۱۲-۴۰.
- ثنائی پور، هادی (۱۳۹۸). توسعه ی کارآفرینی در چارچوب گفتمان اقتصاد مقاومتی: رویکردی فراترکیب. *فصلنامه علمی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی*، دوره ۷، شماره ۱۴، ص ۴۲-۱۷۷.
- حبیبی، آرش (۱۴۰۰). روش پژوهش پیشرفته. تهران: نaron دانش.

- حکمت پور، مریم؛ صالحی امیری، سیدرضا؛ عرب مازار، عباس؛ قیومی، عباسعلی؛ و رضایی، علی اکبر (۱۳۹۹). طراحی الگوی به کارگیری ظرفیت صنایع فرهنگی در اقتصاد مقاومتی. *معرفت اقتصاد اسلامی*، دوره ۱۲، شماره ۲۳، ص ۱۵۱-۱۷۲.
- خزائیل، حمید؛ رنجبر فلاح، محمدرضا (۱۳۹۶). بررسی نقش اقتصاد مقاومتی در صنعت دفاعی با تأکید بر توسعه فناوری. *فصلنامه اقتصاد دفاع و توسعه پایدار*، دوره ۲، شماره ۳، ص ۵۹-۷۷.
- رستگار، عباسعلی؛ موسوی داودی، سیدمهدی؛ همتی، امین؛ رئوفی، مصطفی (۱۴۰۰). تحلیل بهره‌وری نیروی انسانی در بخش صنعت با رویکرد اقتصاد مقاومتی (مورد مطالعه: شهرک صنعتی سمنان). *مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی*، دوره ۵، شماره ۱۷، ص ۷-۳۴.
- رنجبر فلاح، محمدرضا؛ فتاحی، حمیدرضا (۱۳۹۹). نقش کسب و کارهای نوپا در اقتصاد مقاومتی و دفاع اقتصادی. *فصلنامه اقتصاد دفاع و توسعه پایدار*، دوره ۵، شماره ۱۵، ص ۱۰۵-۱۲۲.
- رنجبر فلاح، محمدرضا؛ فتاحی، حمیدرضا (۱۴۰۳). راهکارهای توسعه سرمایه‌گذاری در کسب و کارهای نوپا در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی و دفاع اقتصادی. *دانش سرمایه‌گذاری*، دوره ۱۳، شماره ۴۹، ص ۱۷۱-۱۸۸.
- سیف، اله مراد؛ فرزین، محمدرضا؛ رشیدی اقدم، محمود (۱۳۹۹). راهبردهای بهبود محیط کسب و کار مؤثر بر توسعه سرمایه‌گذاری با تأکید بر اقتصاد مقاومتی. *مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی*، دوره ۴، شماره ۱۴، ص ۷-۳۰.
- شیخی ده آبادی، مجتبی؛ رجایی رامشه، محمدکاظم؛ امامی میبدی، ابوالفضل (۱۴۰۰). معیارها و شاخص‌های تولید در اقتصاد مقاومتی جهت سنجش تولید. *مطالعات اقتصاد اسلامی*، دوره ۱۴، شماره ۲۷، ص ۳۰۹-۳۴۰.
- صادقی شریف، سید جلال؛ طالبی، محمد؛ عالم تبریز، اکبر؛ کاتوزیان، محمدرضا (۱۳۹۸). تحلیل تاب‌آوری اقتصادی بانکداری ایران در چهارچوب سیاست‌های اقتصاد مقاومتی. *اقتصاد اسلامی*، دوره ۱۹، شماره ۷۳، ص ۱۸۳-۲۱۵.
- عاقلی، لطفعلی؛ عزتی، مرتضی (۱۳۹۸). بررسی عملکرد ایران در باره ابعاد نه‌گانه‌ی اقتصاد مقاومتی در مقایسه با شاخص‌های متناظر در کشورهای منتخب منا و اکو. *سیاست‌های راهبردی و کلان*، ۶ (ویژه نامه سال ۱۳۹۷)، ۷۱۰-۷۲۹.
- عالی‌پور، علیرضا؛ عنایتی، ترانه (۱۳۹۹). طراحی مدل آینده بازار کار در افق ۱۴۰۴ با رویکرد مدیریت جهادی و اقتصاد مقاومتی. *فصلنامه اقتصاد دفاع و توسعه پایدار*، دوره ۵، شماره ۱۸، ص ۱۳۵-۱۵۸.
- عباس آبادعربی، احسان؛ بابائیان پور، مرضیه؛ و فکری، رکسانا. (۱۳۹۳). مدل مفهومی اقتصاد مقاومتی با تأکید بر الگوی چابکی سازمان‌ها. *راهبرد*، دوره ۲۳، شماره ۷۱، ص ۷۹-۱۰۰.

- غفاری فرد، محمد؛ علمدار، غلام عباس (۱۴۰۱). بررسی آثار اقتصادی مولفه‌های اقتصاد مقاومتی در استان‌های مختلف ایران. *مطالعات اقتصاد اسلامی*، دوره ۱۴، شماره ۲، ص ۶۰۳-۶۳۶.
- فراهانی فرد، سعید، غفاری، مجتبی (۱۳۹۵). تبیین رویکرد جهادی در اقتصاد مقاومتی از دیدگاه رهبر معظم انقلاب. *پژوهش‌های اقتصاد مقاومتی*، دوره ۱، شماره ۲، ص ۹-۳۶.
- فرد، ملیکا؛ کاباران زاد قدیم، محمد رضا؛ حقیقت منفرد، جلال (۱۴۰۰). طراحی مدل توسعه کارآفرینی دیجیتال در شرکت‌های دانش‌بنیان کوچک و متوسط با تأکید بر سیاست‌های اقتصاد مقاومتی. *مطالعات راهبردی بسیج*، دوره ۲۴، شماره ۹۰، ص ۱۰۳-۱۴۰.
- فشاری، مجید؛ پورغفار، جواد (۱۳۹۳). بررسی و تبیین الگوی اقتصاد مقاومتی در اقتصاد ایران. *مجله اقتصادی (دوماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی)*، دوره ۱۴، شماره ۵ و ۶، ص ۲۹-۴۰.
- فلاح، محمدرضا؛ لسانی، سیدحسام‌الدین؛ و اسماعیل زاده، فاطمه (۱۴۰۱). بررسی پیش شرط‌های اجرای موفق اقتصاد مقاومتی صنعت نفت. *اقتصاد و بانکداری اسلامی*، دوره ۱۱، شماره ۴۰، ص ۲۳۹-۲۶۶.
- فلاح حقیقی، نگین؛ حاجی حسینی، حجت‌اله؛ رضانیپور نرگسی، قاسم؛ داوری، علی (۱۳۹۶). شناسایی و تحلیل عوامل اثرگذار بر توسعه کارآفرینی در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات. *فصلنامه مدیریت توسعه فناوری*، دوره ۵، شماره ۱، ص ۶۵-۹۲.
- فیضیان، داریوش؛ رنجبریان، رسول (۱۳۹۹). شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی. *پژوهش‌های کاربردی در مدیریت و حسابداری*، دوره ۵، شماره ۱۸، ص ۴۵-۵۸.
- قاسمی، علی؛ رجایی رامشه، سید محمد کاظم (۱۳۹۹). مولفه‌ها، معیارها و شاخص‌های مردم‌محوری در اقتصاد مقاومتی، *ماهنامه معرفت*، دوره ۲۹، شماره ۲۷۲، ص ۶۱-۶۹.
- قویدل سدهی، الهه؛ فراهانی فرد، سعید؛ محمدی نسب، مهدی (۱۳۹۸). آثار رویکرد الگوی اقتصاد مقاومتی در بخش کشاورزی. *سیاست‌های راهبردی و کلان*، ۶ (ویژه‌نامه سال ۱۳۹۷)، ص ۱۷۹-۱۰۷.
- کامفیروزی، محمدحسن؛ بنیادی‌نائینی، علی؛ موسوی‌لقمان، سیده‌اشرف (۱۳۹۴). بررسی نقش عوامل در اقتصاد بدون نفت در الگوی اقتصاد مقاومتی. *اقتصاد اسلامی*، دوره ۱۳، شماره ۵۳، ص ۵۹-۸۷.
- کردحیدری، راحیل؛ منصوری مؤید، فرشته؛ خدادادحسینی، سید حمید (۱۳۹۸). فراترکیب عوامل مؤثر بر توسعه کسب‌وکارهای فناورانه نوپا در اکوسیستم کارآفرینی. *فصلنامه علمی پژوهشی توسعه کارآفرینی*، دوره ۱۲، شماره ۱، ص ۱۴۱-۱۶۰.
- کشتی‌آرای، نرگس؛ عمادزاده، مصطفی؛ یزدانی، ابوالفضل (۱۳۹۷). جامعه‌شناسی مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی برای طراحی در برنامه درسی آموزش و پرورش ایران. *مطالعات جامعه‌شناسی*، دوره ۱۱، شماره ۴۰، ص ۸۵-۹۹.

- کیان مهر، الهام؛ سرمدسعیدی، سهیل؛ قاسمی، بهروز (۱۳۹۹). شناسایی مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی مؤثر بر بازاریابی استراتژیک در صنعت هتلداری. مدیریت کسب و کار، دوره ۱۲، شماره ۴۶، ص ۱۸۲-۲۰۰
- گرمودی ثابت، مولود. (۱۳۹۶). نقش کارآفرینی در اقتصاد مقاومتی. مطالعات مدیریت و حسابداری، دوره ۲، شماره ۵، ص ۴۵-۵۷.
- گلی، یحیی؛ فلاحتی، علی؛ الماسی، مجتبی (۱۳۹۷). عوامل مؤثر بر صادرات صنعتی ایران در راستای اقتصاد مقاومتی. مطالعات راهبردی بسیج، دوره ۲۱، شماره ۸۰، ص ۱۱۵-۱۳۴.
- لطفی، اکبر؛ کاتبی، یلدا؛ دنیوی، علی (۱۳۹۶). شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر تحقق اقتصاد مقاومتی در بخش صنعت استان آذربایجان غربی. چهاردهمین کنفرانس بین‌المللی مهندسی صنایع، تهران.
- محسنی زنوزی، سید جمال الدین؛ صادق وند، بهزاد. (۱۳۹۶). تأثیر شاخص‌های منتخب اقتصاد مقاومتی بر رشد اقتصادی ایران. اقتصاد اسلامی، دوره ۱۷، شماره ۶۷، ص ۳۹-۶۳.
- ملکی، مقداد؛ ضیاء الدینی، محمد؛ هادوی نژاد، مصطفی (۱۳۹۸). کاوش الگوی کارآفرینی دانش‌بنیان در چارچوب مفهومی اقتصاد مقاومتی. فصلنامه علمی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، دوره ۷، شماره ۱۴، ص ۳۱۳-۳۳۹.
- منظم قلعه جوقی، ساناز؛ حسینی دانا، حمیدرضا؛ محمدی، افشین (۱۴۰۲). تحلیل استراتژیک گفتمان‌سازی اقتصاد مقاومتی با تأکید بر نقش شبکه‌های اجتماعی نوین. بررسی مسائل اجتماعی ایران، دوره ۱۳، شماره ۲، ص ۲۲۹-۲۴۸.
- موسی لارنصرآبادی، ابوالفضل؛ هاشمی دیزج، عبدالرحیم (۱۴۰۰). عوامل مؤثر بر به‌کارگیری شاخص‌های اقتصاد مقاومتی در نظام بانکی ایران. کنفرانس ملی دستاوردهای نوین در پژوهش‌های مدیریت، اقتصاد و حسابداری، اصفهان.
- هاشمی خواه، زینب؛ افشانی، سید علیرضا (۱۴۰۰). بازنمایی مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی در تبلیغات بازرگانی استان فارس. فصلنامه علمی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، دوره ۹، شماره ۴، ص ۵۳-۷۷.
- هاشمی‌نسب، محمدحسین؛ غفاری، رحمان؛ جعفری صمیمی، احمد؛ آقاجانی، حسنعلی (۱۴۰۱). مدل‌سازی عوامل مؤثر بر اثر بخشی آموزشی توسعه کسب و کارهای صادراتی استان مازندران از منظر پیچدگی اقتصادی با روش فراترکیب. پژوهش‌های برنامه‌ریزی درسی و آموزشی، دوره ۱۲، شماره ۲، ص ۱۵۷-۱۶۶.
- هامونی، زیبا (۱۴۰۱). تاثیر اقتصاد مقاومتی در بحران کرونا. ششمین همایش بین‌المللی دانش و فناوری هزاره سوم اقتصاد، مدیریت و حسابداری ایران، تهران.

- هداوند، داود؛ نادری، نادر؛ رضایی؛ بیژن (۱۴۰۱). طراحی مدل توسعه کسب‌وکارهای کوچک و متوسط با تأکید بر نقش اقتصاد مقاومتی. نشریه علمی پژوهشی مدیریت کسب‌وکارهای بین‌المللی، دوره ۵، شماره ۴، ص ۱۳۷-۱۵۸.
- یوسفی، مجید؛ موسوی‌نژاد، مصطفی. (۱۳۹۸). مقاله پژوهشی: نقش و جایگاه رشد اقتصادی در الگوی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران. *مطالعات دفاعی/استراتژیک*، دوره ۱۷، شماره ۷۸، ص ۱۷۹-۲۰۲.

منابع لاتین

- Afkandeh, Negar. (2016). Exchange Development: Preparing the Grounds for Achievement of Resistance Economy. *Marketing and Branding Research* 3(2016) 130-136.
- Asadi, A., Maleki Shahrivar, M., & Esmaili, S. M. (2018). Passing Through Sanctions By Resistive Economy. *International Journal of Resistive Economics*, 6(3), 33-49.
- Caputo, A., Massimiliano, M. P., Giuseppe, V., Vincenzo, Z. (2017). Conflict Management and Negotiation in Family Business Succession: Critical Literature Review and research agenda, Paper presented at the European Academy of Management Annual Conference 2017 in Glasgow, 21-24 June 2017.
- Dana, T. (2020). Localising the Economy as a Resistance Response: A Contribution to the “Resistance Economy” Debate in the Occupied Palestinian Territories. *Journal of Peacebuilding & Development*, 15(2), 192-204.
- Esmaeili, I. (2021). Resistive Economics with an Emphasis on Islamic Teachings. *Journal of Resistive Economics (OAJRE)*, 9(2), 30-40.
- Ginting, S., Mei, P., Fitriana, N. & Muda, I. (2019). Analysis of Boiler Operation Workload in Salted Fish Small Medium Enterprises (SMEs). *In IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*. 505 (1), p. 012151.
- Khajouei Nasab Karani, M. R. (2018). *Women’s entrepreneurship and its development solutions*. Third International Conference on Accounting, Business Management and Innovation.
- Kitsos, T., Grabner, S. M., & Carrascal-Incera, A. (2023). Industrial embeddedness and regional economic resistance in Europe. *Economic Geography*, 99(3), 227-252.
- McKinley, E. (2023). A Blue Economy for Whom?: Linking Marine Social Sciences with Blue Economy Discourse. *In Blue Economy Routledge*, 15(1), 13-25.

- Nita, H. P., & Suyana, U. M. (2021). Determinants Of Business Resistance And Sustainability In The Time Of Covid-19 In Kedonganan Village, Badung Regency Of Indonesia. *Eurasia: Economics & Business*, 12(54), 23-33.
- Oudah, Mohammad Jabeen, Fauzia and Christopher Dixon(2018). Determinants Linked to Family Business Sustainability in the UAE: An AHP Approach Sustainability 2018, 10, 246.
- Sandelowski, M. and Barros, J. (2007). Handbook for Synthesizing Qualitative Research. Springer publishing company Inc, 1-311.
- Sarkodie, S. A., & Strezov, V. (2019). Effect of foreign direct investments, economic development and energy consumption on greenhouse gas emissions in developing countries. *Science of the Total Environment*, 646, 862-871.
- Wang, Blair & Schlagwein, Daniel & Cecez-Kecmanovic, Dubravka & Cahalane, Michael. (2019). Digital Nomadism and the Market Economy: Resistance and Compliance. Fortieth International Conference on Information Systems (ICIS), Munich, Germany, 1-9.

An analysis of the factors affecting Business Development based on the Economic Resiliency Doctrine: A Meta-Synthesis Approach

Seyed Rasoul Hosseini^{1*}
Mostafa Masoumi²
Fatemeh Ghomanjani³

Abstract

The complexities inherent in the Iranian economy and increasing external pressures necessitate changes in the country's economic policies in order to initially, increase the ability of the country to withstand external pressures, and thereafter to foster growth, progress, and development over the longer-term horizon. The country's policies, upstream documents, and the directives of the Supreme Leader emphasize the necessity of moving towards a strategy economy resiliency as a solution for the development of sustainable businesses. Therefore, the aim of this research is to identify the factors influencing the development of businesses based on the economic resiliency doctrine. To achieve this goal, we utilized the Meta-synthesis approach to identify the factors influencing the development. This research conducted a systematic review of relevant texts, identifying and extracting 190 valid scientific texts and 43 research articles published during the 2014-2024 period. Thereafter, the Meta-Synthesis approach was employed to analyze the content of these texts. Subsequently, key codes were identified, clustered, and organized into concepts and components using Atlas.ti software.

Finally, the factors influencing the development of businesses based on the Economic Resiliency Doctrine were extracted and classified into 14 themes, 49 concept categories, and 290 distinct codes. These themes include: policies and laws, cultural factors, organizational factors, business environment factors, government initiatives and support, economic factors, company and product-related factors, entrepreneurship, characteristics of a resilient economy, technology and infrastructure, competitive factors, personal factors, psychological factors, and socio-demographic factors.

Keywords: Resilient economy, Business, Meta-synthesis Method, Defense economy.

¹ Ph.D. in Business Management, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Torbat Heydarieh Branch, Torbat Heydarieh, Khorasan Razavi, Iran. Corresponding Author. (rasol.h.88@gmail.com)

² M.A. in Entrepreneurship Management, Faculty of Entrepreneurship, University of Tehran, Tehran, Iran. (modir.mba3@gmail.com)

³ Assistant Professor, Department of Mathematics, Kashmir Higher Education Center, Khorasan Razavi Iran.